

FICTIUNEA

nr. 116 ● mai 2025

Revistă de cultură

Adriana Irimescu
are un motan care
o însoțește la filmări.
Zenob

Scanează codul QR
pentru a citi integral
articolele

Director: Șerban Pavlu

Trei reguli

Doina Ruști

Orice alegere e o aventură. Alegi după o lungă chibzuială, după ce te-ai gândit și ai analizat, dar, imediat ce-ai pus punct și-ai ales, îți dai seama ce prostie ai făcut. Or, în alte situații, te abții și nu alegi ce-ai fi vrut, ci ceea ce te îndeamnă ceilalți, doar ca să fii și tu acolo, băgat în seamă, alături de lumea bună. Deși te încercă un sentiment de orgoliu, c-ai făcut ce-au făcut ceilalți, cu toate aceste mici mulțumiri, te roade pe dinăuntru regretul că n-ai făcut ce-ai fi vrut. Toate alegerile sunt înșelătoare și vin la pachet cu nefericiri și depresii. Iar aici mă refer și la alegerile mărunte, de exemplu, la piață, unde ezităările lasă în urmă un parfum persistent.

Cu timpul începi să-ți clădești un cod al alegerilor, un fel de cartă a marilor aventuri.

Regula de aur a opțiunii e să nu faci de două ori aceeași greșeală. Multă lume știe c-a ales prost, c-a nimerit pastila malefică. Fiecare își dă seama c-a luat o pereche de ghete

gata purtate, că, în fine, s-a ales cu aceeași jachețică de anul trecut, pe care credea c-a aruncat-o la tomberon. În ciuda nemulțumirii amare, omul nemulțumit trece mai departe, zicându-și: asta e, acum nu mai e nimic de făcut! O greșeală e omenească.

Dar să faci aceeași greșeală de două sau chiar de trei ori, ei bine, asta chiar e prostie. Să perseverezi pe drumul erorilor e diabolic, de-a dreptul. Se cheamă că un demon pervers, cu dinți strâmbi și coadă elastică, trăiește pe lângă tine de ani buni, iar tu habar n-ai.

Unii vor zice poate că, dacă tot cunoști drumul, e mai bine să pedalezi în demență, măcar știi încotro te duci, ba chiar unii, iubitori ai retoricii structuraliste, vor spune, cu glas înalt, foarte bine, fac din nou aceeași prostie, mi-am asumat-o! :)

Totuși regula asta merită studiată, e nr-ul 1 și e veche: *errare humanum est, perseverare diabolicum*.

A doua regulă a alegerilor e pentru cei care n-au timp să respire ca lumea. Îi știți, sunt oameni ca mine, care aleargă continuu și n-apucă mai nimic din bunătățile vieții. Însă vine o zi, când au de ales. Toate mesele sunt ocupate, niciun scaun nu e pentru ei. Deși ar putea să evacueze sala, să schimbe scaunele și chiar și componența acestei săli, care este a lor. Sunt alegeri neînsemnate și inutile în aparență. Totuși, în fiecare alegere există o clipă de fericire. Există un timp care ține exact de când sala începe să se golească și până se umple la loc. Clipa asta, de confuzie și schimbare nu trebuie subestimată. E o clipă în care îți tragi sufletul. E o clipă în care titularii scaunelor sunt nevoiți să se ridice și, pentru un timp, să renunțe la planuri. În clipa asta de pauză, buzunarele noastre rămân intacte, se lasă liniștea, iar megafoanele amuțesc. Vociile importante sunt, pentru o clipă, moarte ori disperate. E

doar o clipă, una însă care contează enorm. Mai ales că noii ocupanți ai scaunelor din sală au și ei nevoie de un timp de acomodare. În acest schimb de gardă, oricât de scurt, încap beneficii, bucurii mici. Poate chiar libertăți. Uneori apucăm să ne așezăm sau chiar să șparlim câte ceva de pe masa banchetului. În sfârșit, vreau să spun că regula numărul 2 te încurajează să schimbi. Dacă poți. Pentru că, de regulă, nimeni nu se mișcă din sală, după ce-a prins un scaun.

Intră apoi în discuție alegerea demnă versus alegerea conjuncturală. Sunt lucruri pe care le admiri, valori în care crezi și chiar oameni pe care îi respecți. Te înclini în fața inteligenței. Deși, de multe ori, inteligența asta e mai nemernică decât prostia cinstită. Dacă ai timp, îți dai seama că inteligența poate să fie din plastic. Să nu-mi spuneți că n-ați întâlnit oameni stilați, care vorbesc ca și cum ar fi bolnavi sau bătuiți, înfrorător de jigniți de tot ce e

viu și real. Oameni subțiri, care citează din cărți, în cele mai multe cazuri necititori. Îmbrăcați impecabil. Nemulțumiți aprioric de toți ceilalți. Preferați de selecționeri, respectați pentru că sunt *curăței* și persoane *decente*. Nu mai e nevoie să vă spun cât urăsc mitologia crescută în jurul *decente*, am spus-o prea

des. De-a lungul vieții am constatat că cei mai răi sunt acești oameni decenti și cu pretenții incontestabile. Au de regulă prieteni, neamuri și prejudecăți bătute în cuie. Nu se mulțumesc cu puțin. Au gusturi costisitoare. Nu muncesc. Nu concep să pună osul la treabă. Exact ca năltărogi care ne-a umbrat un

deceniu. Din toate aceste motive, eu îi evit pe cât pot și de aceea pun aici regula 3, care sună așa: nu te lua după forma exterioară (mai ales că te-ai mai înșelat în trecut).

În concluzie, o alegere, oricare, îți sfâșie inima și te lasă sărac. Totuși, alegerea rămâne o acțiune riscantă, aventuroasă,

uneori generatoare de nostalgii. Chiar când ai greșit, există o mică plăcere, pe care o trăiește oricine e dispus să se aventureze în necunoscut. Iar plăcerea asta, detaliată de multe ori noaptea, înainte de intrarea în somn, e un gând mângâietor, o consolare absolut filozofică: măcar am făcut ce-am vrut eu.

Semana Santa la Valladolid

Cătălin D. Constantin

E aprilie 1810, se apropie Paștele, iar Valladolid, vechea capitală a Castiliei, e un oraș ocupat de francezii lui Napoleon. Orașul și regiunea întregă nu au cunoscut, după Reconquista, nici un fel de ocupație străină, atmosfera e tensionată peste toate și francezii se gândesc să dea un semn de normalitate, să demonstreze populației locale că viața curge firesc chiar și într-un oraș controlat de trupe. Valladolid e important pentru ei, are o poziție strategică în peninsula, aici și-au stabilit cartierul general, iar Semana Santa e importantă pentru spanioli, catolici fervenți și mari iubitori de procesiuni publice. De secole, ca peste tot în Spania, în timpul Săptămânii Mari au loc în oraș procesiuni. Faimoasele și prețioasele statui de lemn înfățișând scene din viața Mântuitorului care, din secolul al XVI-lea începând, au făcut gloria artei castiliene sunt scoase din bisericile somptuoase și din mănăstirile impresionate de mari ale Valladolidului altădată imperial și însoțite de toată suflarea catolică în procesiuni lungi și exagerat de lente. Membrii celor cinci confrerii istorice îmbracă veșmintele tradiționale de ceremonie, își acoperă fețele, își pun coifuri jughiate și poartă statuile afară din biserică, în ritm solemn de tobe și alămuri, dar fără vorbe, pe străzi. Se întâmplă asta în fiecare zi din Semana Santa. Francezii nu vor să interzică

procesiunile, dar vor totuși să le țină sub control. Nu sunt pe gustul lor, obișnuiți cu parade militare, dar un gest strategic e necesar. Așa că fac ceea ce locuitorii din Valladolid încercaseră de câteva ori mai înainte, dar fără rezultat concret, adună toate procesiunile într-una singură, hotărând pentru desfășurarea ei seara zilei de Viernes Santo. Permite ca acest spectacol grandios să aibă loc pe scena cea mai mare a orașului, splendida piață centrală numită, ca în mai toate orașele din Spania, Plaza Mayor. E aprilie 2010, sunt fix două sute de ani de când ceremonia generală din Vinerea Mare a avut loc prima oară, locuitorii orașului se grăbesc să-și ocupe locurile în tribunile amenajate

de câteva zile în piața cea mare pentru Procesión General de la Sagrada Pasión del Redentor. De trei săptămâni sunt la Valladolid și de o săptămână văd un alt oraș. Vibrează în fiecare zi de sunetul clopotelor nenumăratelor lui biserici. În fiecare zi din ultima săptămână orașul întreg a plutit în nori de tămâie. În fiecare zi din ultimele șapte confreriile din Valladolid au purtat statui baroce pe străzile pline de viață ale orașului, în ritm solemn de tobe și de alămuri, urmate de credincioși și de curioși, privite, de pe margine sau de la balcoane, de toată lumea din oraș. La orice oră ai ieși, mai puțin după prânz când orașul își respectă siesta și devine pustiu, se aude muzica fanfarei și

pe stradă sau în prima piață e o procesiune solemnă și un lăis baroc de maderă policromada privește orașul de la înălțimea unor secole vechime. Mai toate statuile sunt opere de artă de o valoare care, tradusă în bani, uimește pe oricine. Caz unic în Europa, Museo Nacional de Escultura pune an de la an la dispoziția confrerilor peste o sută de piese, printre care unele dintre exponatele sale cele mai valoroase, iar acestea încep să se plimbe prin oraș în văzul mulțimilor. Mănăstirile ori confreriile au și ele în proprietate ansambluri statuare de lemn vechi și cu mare valoare artistică. Când procesiunile se încheie, tapasurile ce împânzesc orașul sunt pline până în miez de noapte. Tot un ritual, dar de alt fel. Cel al vieții cotidiene, el va fi subiectul capitolului următor. De la 1810 și până acum populația orașului a crescut foarte mult, numărul confrerilor s-a înmulțit, numărul procesiunilor e și el mai mare. În 2010 Valladolid e un oraș prosper și modern, criza care va izbucni la anul nu plutește în aer. Când Napoleon venea aici, Valladolid era poate un oraș plin de biserici vechi, de mănăstiri regale și de palate gotice, dar număra deja două secole de decădere cruntă, clădirile mari erau numai amintiri ale unei glorii ce încetase odată cu mutarea capitalei la Madrid.

Adriana Irimescu

Adriana Irimescu are un motan care o însoțește la filmări. Cu acest motan obișnuiesc să-mi beau ceaiul uneori și așa mai află și despre Adriana câte ceva. De exemplu, știu când pleacă la mare, când zboară la Berlin și mai ales când petrece weekendul la Atena. Dar să știți că motanul ăsta mai și minte. De multe ori am impresia că Adriana nici nu iese din București. Dar nu-mi place să-l contrazic. E plăcut să-ți bei ceaiul cu motani mincinoși.

Dragă Adriana Irimescu, ai început o nouă emisiune la TVR. De când? În ce împrejurări?

S-au împlinit trei luni de când am preluat emisiunea *Conviețuiri* la TVR. Prima emisiune a fost cu foarte multe emoții. Inițial, mi s-a părut că e incompatibilă cu mine, din pricina formatului strict, rigid, care nu lasă loc de creativitate. Între timp, m-am obișnuit. E un job care cere disciplină și pregătire permanentă, prelucrare a informației.

Și ai renunțat la creativitatea ta debordantă? Din câte știu, pentru tine nici măcar lucrurile neînsemnate nu cad în rutină.

Încerc să fiu creativă în pauze. Glumesc nu doar în pauze, ci și în timpul emisiunii. Încerc să-mi pun amprenta pe ceea ce înseamnă *Conviețuiri* – prezentate de mine. Pe primul loc, în topul meu, se află interviurile, mai ales cu oameni din colectivități sau etnii restrânse

ori chiar izolate, minorități care lucrează în zona culturală sau de conștientizare socială. Îmi plac subiectele sensibile și sunt realmente interesată de oameni care aparțin altor minorități și care au început să vorbească pe planeta asta într-o altă limbă decât limba română, descurcându-se foarte bine și în română. Uneori trăiesc între două culturi. De aceea fac și *EtniCult*, o emisiune de interviuri.

Într-un fel, te-ai întors la TVR. Periodic o faci. Chiar se poate spune că pendulezi între teatrul de avangardă și TVR.

E adevărat că nu e prima dată când colaborez cu TVR-ul. Debutul meu în televiziune s-a produs în 1999, la TVR, cu trupa de pe Programul 2. Era o emisiune de divertisment. Ulterior, am ajuns să prezint *Jurnalul Cultural*. Acolo am învățat că a fi prezentator e de fapt un rol. Chiar și ca prezentator de emisiune tip jurnal sau de

emisiune-magazin, cum este *Conviețuiri*. Prezintă subiecte de actualitate despre și pentru minoritățile din România, în afara celei germane și maghiare, dar în același timp este un rol, pentru că prezentatorul trebuie să inspire încredere, să pară, dacă nu cumva, chiar să fie expert în problemele minorităților. Înveți să joci, sau cel puțin eu am învățat să joc, și înveți apoi în continuare să joci acest rol, de om care inițial e doar bine pregătit și informat, pentru ca în timp să devină expert în problemele minorităților. În ambele cazuri, există o documentare bună în spate, făcută de colegii mei de redacție, care, unii, lucrează de 30 de ani în această redacție și chiar cunosc cu adevărat multe dintre problemele minorităților. Deci da, e un rol.

Cum arată personajul tău acum?

Personajul meu actual e o fată cu părul prins, pentru că părul meu sparge croma, deci

nu-mi permit să apar cu o coafură sauvagesă sau cu buclele răvășite. În general, am părul prins în coc, ochelari, pentru că nu mai văd la distanță să citesc de pe prompter, îmbrăcată în sacouri de culori tari. Acest nou personaj al meu încearcă să fie mereu cu zâmbetul pe buze, dacă știrile nu sunt dramatice.

Iar idealurile tale?

Îmi propun să fiu un om care să priceapă care sunt problemele minorităților din România, îmi propun să fiu empatică. Mă interesează discuțiile cu oamenii față în față, mă încarcă, mă fac să înțeleg lucruri pe care până acum poate nu le-am înțeles decât tangențial.

Care este cel mai dificil lucru pentru tine în noua ta emisiune?

Partea cea mai dificilă a muncii mele actuale este limbajul. Fiind o emisiune-magazin, e nevoie să folosesc un limbaj obiectiv, jurnalistic, aplicat, care transmite imparțial evenimente. Apoi e nevoie și de un limbaj al vieții sociale într-o comunitate minoritară. E nevoie de cunoștințe etnice și de un limbaj ilustrativ. Dar și mai complicat de atât este să înțeleg limbajul legislativ, care are legătură cu aceste comunități minoritare.

Din câte știu, și tu vii dintr-o familie cu rădăcini grecești.

Da, am origini grecești prin bunicii, străbunicii mei, mai precis. Îmi place foarte mult lumea și cultura elenă, vorbesc, în primul rând, de lumea actuală pe care o cunosc. Dar sunt îndrăgostită și de lumea antică, de teatrul antic, mai ales că unul dintre rolurile mele de succes a fost în *Danaidele* lui Purcărete. Dar, de fapt, îmi place tot ceea ce are legătură cu Grecia sau, oricum, aproape tot. Dincolo de asta, am și o afinitate puternică pentru lumea balcanică și aș putea să spun și pentru lumea romă. Mă regăsesc în multe dintre obiceiurile lor și în modul lor de a fi și în acest *joie de vivre* al lumii balcanice.

Care ar fi moștenirile evidente de la strămoșii tăi greci?

Ceea ce am moștenit de la strămoșii mei este clar, ușor de văzut: părul negru și creț, foarte creț, și nasul subțire, nu? Grecotei cu nas subțire. Cred că am moștenit și spiritul balcanic și spiritul aventurier, mai exact un principiu: regula e regulă, până când poate fi încălcată.

Faci în continuare teatru?

Încă mai joc și mă bucur că fac lucrul ăsta. Joc la FF Theatre, în *Fericirea în cinci pași* și de curând a avut loc premiera

spectacolului *El, robotul*, după un text al Doinei Ruști. Abia aștept să vedeți acest spectacol. Sunt, zic eu, două comedii bune, foarte bune, la care publicul a reacționat așa cum se așteaptă orice actor care joacă într-o comedie. A râs, uneori în hohote, uneori ca la circ. E destul de greu să faci față unui public care reacționează ca la circ, mai ales când ai crescut în spiritul respectului pentru teatru, pentru scândură, pentru scenă, dar publicul a evoluat și cred că ar fi o prostie ca noi, actorii, să rămânem tributari unor concepte învechite.

Dar film mai faci? Ultima oară te-am văzut într-un

serial bun, Bani negri (pentru zile albe), în regia lui Daniel Sandu, la HBO. Ce-ai mai făcut între timp?

Ultimul proiect pe care l-am filmat a fost cândva în toamnă. Nu pot vorbi prea multe despre el pentru că nu a apărut încă, dar pot să spun că am jucat rolul unei călugărițe. A fost intens și greu și frumos. Într-o bună zi, când s-au terminat filmările, când am ajuns acasă, aveam senzația, după purtatul acelor straie de călugăriță, că mi-am pierdut orice formă de feminitate, și mi-am tăiat din păr ca să fie mai zburlit și mai sălbatic și să mă întorc la cine cred că sunt eu.

The Dude: Yeah, well, you know, that's just, like, your opinion, man.

Vasile Hotea Fernezan

Alegerile vin și pleacă, dar The Dude rămâne. Este atât de evidentă preferința mea pentru acest personaj încât e greu de spus „alegere”. El se impune, dar cu tandrețe, discreție și autenticitate. Așa cum trece și prin viață, sau viața prin el. The Dude trăiește după o regulă de aur: *don't sweat the small stuff*. E un anti-erou zen, fapt ce-l poate transforma într-un autentic erou al zilelor frumoase pe care le trăim. Pentru că nu se stresează și nu se conformează. Or, să adopți **dudeism-ul** ca religie care promovează pacea interioară și acceptarea haosului este cea mai bună dovadă de eroism. Cine nu mă crede, să citească comentarii răutăcioase pe rețele sociale și apoi să încerce să fie senin ca The Dude.

Îmi definesc adesea stilul vestimentar ca fiind „casual vagabond”. Mă gândesc cu invidie la papucii și halatul de baie ale lui Dude, pentru că mai am de lucrat până a

ajunge acolo. Dude-ul nu se îmbracă pentru societate, se îmbracă pentru confort. Și asta îl face incredibil de autentic. E *fashion icon* fără să încerce. Un personaj care merge prin viață cu un cocktail în mână și totuși își păstrează calmul chiar și când e în mijlocul unui complot absurd? E imposibil să nu-l îndrăgești. „Care-i treaba?” – fix asta întreabă și el, constant.

Iar în prezent, când toți putem explica ce se întâmplă, unii chiar fără să înțelegem noi înșine, a repeta aceasta întrebare e salutar.

The Dude este un erou de ales/votat și pentru că nu încearcă să fie nimeni altcineva. Nu vrea bani, faimă, răzbunare, putere. Vrea doar ca lumea să-l lase în pace să joace bowling. Într-o lume în

care toți fug după ceva, The Dude e mulțumit doar să fie. Greu spre imposibil. The Dude reprezintă haosul frumos din viață. „The Big Lebowski” e un film despre nimic (ca și *Seinfeld*) și, în același timp despre tot. La fel e și The Dude: un tip simplu în mijlocul unei povești absurde, care reușește cumva să plutească prin viață fără să se scufunde. O altă vorbă preferată „The Dude abides.” este citatul suprem. E simplu, misterios și perfect pentru a exprima cum trece el prin viață: *calm, constant, neafectat*.

Cu cât mă gândesc mai mult la „The Dude”, cu atât mă sperie actualitatea lumii lui. Trăim pe covorul său („That rug really tied the room together.”) și cineva se pișă constant pe noi. Să sperăm că „This aggression will not stand, man.” Dacă nu v-a plăcut acest text, răspund tot cu un citat: „Yeah, well, you know, that's just, like, your opinion, man.”

Postumanismul de astăzi...

Laura Lupu

Ne trezim în fiecare zi înlănțuiți de rutine, de sunete familiare, de lumina artificială a ecranelor. Ne trăim viețile în sincron cu tehnologia, fără să ne mai dăm seama câte dintre gesturile noastre aparțin unei alegeri și câte sunt doar răspunsuri automate la un program mai mare, invizibil, pe care l-am îmbrățișat ca fiind fundamental în societatea de care aparținem, un fapt social. Ne-am obișnuit cu confortul, cu viteza, cu *multitasking*-ul și notificările. Ne-am conectat complet, dar mai suntem conectați cu noi înșine? Postumanismul nu mai este o teorie, o utopie sau o distopie din cărți de filozofie. Este aici, în buzunarul de la geacă, în algoritmul care îți propune următorul video, în *smartwatch*-ul care îți spune când să respiri. Iar tu sau eu suntem o parte din el, indiferent de ceea ce alegi să crezi cu privire la el.

Alarma sună. Este dimineață. Trebuie să fie vreo 6:02, dar eu apăs ecranul telefonului exact unde știu că se află butonul „amânare”. Mâna mea s-a antrenat perfect ani de zile pentru această mișcare. Nici nu mai e nevoie să privesc. Somnul continuă până când, în jur de 6:30, trebuie să înfrunt realitatea. Cafeaua se face singură, doar apăsând un buton, mașina de spălat și uscătorul de rufe pot să le setez din telefon în timp ce-mi beau cafeaua, astfel încât diseară, când ajung acasă, toate aceste treburi casnice să fie

deja gata. Suntem o echipă bine sudată: eu și obiectele care gândesc pentru mine și care, în definitiv, n-au costat chiar atât de mulți bani, dar mi-au oferit și-mi oferă o eficientizare a timpului și un confort casnic și personal. Nu mai e loc de gesturi poetice, ci de eficiență. Până trezesc copiii și-i pregătesc de școală sunt deja într-o jumătate de lume automată. În mașină rareori ascult radio. Conectez telefonul la sistemul mașinii și înainte de a pleca din fața porții aleg între un podcast, un audiobook, un fragment de teatru radiofonic sau altceva ce-mi va fi companie pe drum. De data asta, aleg un blues pentru că se potrivește cu norii de afară. Mă reglez după atmosferă. Vreme mohorâtă? Spotify îmi oferă exact starea de care am nevoie.

Sunt profesor. Zilnic parcurg circa 50-60 de kilometri spre școli care au nevoie de oameni, nu de roboți. Predau limba și literatura română, dar

în rucsacul meu nu mai sunt doar cărți, ci și un laptop mic și isteț. Duc un stil de viață „seminomad”, conectat în rețea. Dacă nu am catalog electronic, folosesc Google Docs. Proiectez manuale, fișe, teme, exerciții. Dacă nu le proiectez, la un click distanță stă comanda „print” și ele apar în suficiente exemplare pentru toată clasa. Atât de simplu! Tabla inteligentă a devenit extensia cretei. Uneori, și telefonul ajută. Nu e „glamour”, e un soi de supraviețuire digitală ce o completează armonios pe cea umană. Nu cred că limba și literatura română (disciplina) trebuie tehnologizată, nu mă înțelegeți greșit! Dar nu pot să-mi distrug coloana pentru idealuri didactice pe hârtie. Tehnologia salvează timp și sănătate. E o alegere postumană? Poate că da. Poate că nu mai am de ales din cauza cerințelor tot mai mari și birocratice pe care sistemul educațional le impune și încerc să câștig timp

cu ajutorul tehnologiei în folosul elevilor mei și în folosul meu.

Poate că postumanismul nu înseamnă o pierdere a umanității, ci mai degrabă un pas spre o umanitate evoluată, integrată într-un ecosistem global care include tehnologia ca parte din sine. Iar eu, prin fiecare alegere conștientă, rămân prezentă în această lume postumană. Într-un fel, acesta este manifestul meu: nu un refuz al tehnologiei, ci o alegere de a o folosi pentru a ușura, nu pentru a îngreuna viața omului.

În acest sens, cred tot mai mult în ideea că noua generație s-a născut deja într-o lume postumană și, poate, tocmai tehnologia este puntea prin care putem să-i înțelegem mai bine. Avem datoria, ca oameni cu mai multă experiență și o înțelepciune acumulată în timp, să le fim ghizi în acest parcurs tehnologic, care adesea riscă să se transforme în abuz sau dependență. Nu ca să-i oprim, ci ca să le arătăm cum să navigheze conștient, echilibrat, cu discernământ. Pentru că, în fond, nu despre progres tehnologic e vorba, ci despre sensul pe care îl dăm acestui progres.

Dacă umanitatea înseamnă adaptare, iar postumanismul reprezintă adaptarea supremă a omului, atunci... mai e ceva de salvat sau, de fapt, tocmai aceasta este forma noastră cea mai pură de a fi umani?

integral în versiunea online.

Ficțiune recomandată de Adrian Duță

Feminitate și feminism la puterea a treia

Iulia Micu

Tutu George Georgescu,
*Dintr-un secol de viață,
ce să smulgi amintirilor*
(Humanitas, 2024)

V-ați întrebat vreodată ce ar putea să aibă în comun viețile unor doamne, trei aristocrate, figuri marcante în contemporaneitatea lor? Sau cum se face că destinele acestor femei de elită, asemănătoare în eferescența lor și totodată atât de diferite, s-au intersectat în mod surprinzător? Ei bine, este vorba despre trei biografii feminine apărute pe piața de carte anul trecut, mai exact, o autobiografie, Tutu George Georgescu, *Dintr-un secol de viață, ce să smulgi amintirilor* (Humanitas, 2024) și două biografii, Aude Terray, *Singură împotriva tuturor: Viața prințesei Martha Bibescu* (Humanitas, 2024) și Laure Hillerin, *Contessa Greffulhe: Muza lui Proust* (Art, Sapiens, 2024).

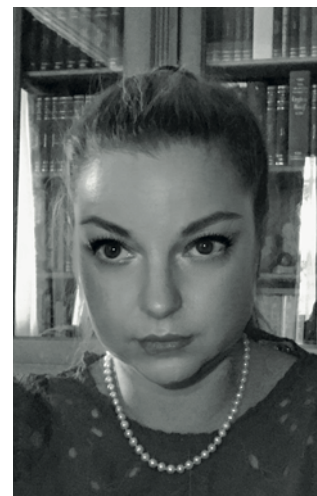
Descendentă dintr-o veche familie de boieri moldoveni, Tutu Georgescu (1912 – 2008), alias Florica Oroveanu, una dintre marile frumuseți ale lumii românești interbelice, dar și un model de perseverență și de acțiune, își relatează istoria vieții derulată înainte și după căsătoria cu marele dirijor George Georgescu (Gogu), într-o lume care începe propriu-zis în anii 1920 și se întoarce cu susul în jos odată cu instaurarea comunismului în România. Paginile de memorialistică reflectă măiestria autoarei în arta de a oglindi cu deosebită naturalețe atât freamătul existenței cotidiene, cât și o lume a permanențelor spirituale. Expresie a sensibilității feminine și în același timp de o cerebralitate și de o intuiție uimitoare, relatările doamnei Tutu Georgescu constituie un ecou târziu atât prin stilul rafinat și penetrant, cât

și prin titlu, al memoriilor unei alte personalități legendare aparținând vieții intelectuale și artistice din perioada interbelică: Cella Delavrancea (Cella Delavrancea, *Dintr-un secol de viață*, Eminescu, 1987). Deși extrem de apropiate din punctul de vedere al stilului, dar și al orizontului temporal, cele două scriituri se deosebesc, totuși, prin faptul că în amintirile doamnei Georgescu se inserează de multe ori subtile nuanțe temperamentale.

Trăindu-și tinerețea în cercurile înalte ale aristocrației bucureștene, avându-l ca tată adoptiv pe Constantin Bușilă, ministrul guvernului Antonescu și ulterior victimă a regimului opresiv instaurat după abdicarea Regelui Mihai și decedat în detenție, Tutu Georgescu are acces la cercurile înalte ale vremii și cunoaște îndeaproape multe dintre personalitățile timpului. Amintirile ei reunesc o serie de portrete povestite, la propriu, (mărturiile au fost întâi dictate și înregistrate pe un casetofon, apoi transcrise). Astfel, evenimentele din trecutul tumultuos de dinainte și de după instaurarea Cortinei de fier, presărate cu momente aureolate și încercări zdrobitoare care se continuă cu palida evoluție mai târzie a unei vieți care se prelungeste până după revoluția din 1989, în anii 2000, i-au dat prilejul să întâlnească mulți oameni celebri despre care nu a întârziat să își înregistreze impresiile. Printre aceștia, se numără Maria, regina României și tinerii, pe atunci, moștenitori ai coroanei, dar și importanți exponenți ai înaltei aristocrații, compozitori și muzicieni de renume mondial din anturajul celui mai mare dirijor român interbelic, George Georgescu, scriitori și critici literari preocupați de promovarea

culturii în vremuri tulburi, oameni politici din România interbelică, membri ai guvernului liberal și ai guvernului Antonescu (George Enescu, Cella Delavrancea, Vladimir Streinu, Alice Voinescu, Marietta Sadova, Tudor Vianu, Mihai Ralea, Noica, Ovid Sachelarie, Marietta Sadova, Ion Marin Sadoveanu, Armand Călinescu, Corneliu Coposu, Ion Rațiu, Octavian Goga și Veturia Goga, Mihai Antonescu și alții). Cu o extremă luciditate, autoarea se plimbă printre aceste portrete ca printr-o galerie a unui muzeu imaginar, întârziind uneori în fața amintirilor, fie pentru a le justifica, fie pentru a căuta explicații, alteori survolând cu nerăbdare diverse situații secundare din istoria unui destin dedicat artei și familiei, celebrității și frumosului. Memoriile doamnei Tutu George Georgescu se constituie astfel într-un ultim bastion al aristocrației interbelice din România.

Între personalitățile care și-au făcut loc în seria de portrete sculptate de memoria autoarei se află și nimeni alta decât prințesa Martha Bibescu pe care autoarea o creionează în nuanțe acide. Când îi laudă calitățile, frumusețea, cultura, răspunsurile „tăioase și originale”, memoria „strălucită”, o face scrâșnit: „Cu toate calitățile ei, dacă nu ar fi fost soția lui George-Valentin Bibescu, poate că n-ar fi avut norocul să devină așa celebră...”. Nu neagă însă că era cultă, ambițioasă, că avea „simțul decorului și al rafinamentului”, apoi adaugă din nou: „Nu știu dacă avea atâta inimă, câtă inteligență” (Tutu George Georgescu, 2024, p. 130). Dar portretul pe care Tutu Georgescu i-l face prințesei de la Mogoșoaia nu se oprește aici, ci continuă, paradoxal,

cu o scenă de bal de la palatul regal de pe Calea Victoriei unde, întreaga seară, Martha Bibescu și-ar fi pus în aplicare arsenalul de farmece încercând să îl impresioneze pe Carol al II-lea, dar fără să aibă succes. „Se învățea ca o pisică după șoarece, să fie veșnic în preajma lui Carol și să poată, hap, să pună gheara pe el. Or, regele, cu o abilitate de motan șiret, scăpa de sub unda ei... malefică, încât ea n-a putut să-i vorbească toată seara” (Tutu George Georgescu, 2024, p. 132).

Fiind caracterizate de un înalt simț etic și estetic, confidențele pe care autoarea le încredințează cărții sale, perseverența cu care s-a încăpățânat să păstreze adânc înscrise în spiritul său memoria unei lumi de odinioară, europenismul și profundul său umanism sunt doar câteva dintre atributele ce caracterizează personalitatea doamnei Tutu Georgescu. Dar, oricât ne-ar fi câștigat interesul, povestea ei nu poate fi completă decât pusă în oglindă cu monografia unei alte figuri feminine, o personalitate fascinantă și controversată a începutului de secol XX, regina de rezervă a României interbelice, Martha Bibescu. Prințesei de la Mogoșoaia i-au fost consacrate numeroase biografii, iar pe cea mai recentă dintre ele, semnată de autoarea franceză Aude Terray, o vom răsfoi pe îndelete în numărul viitor.

Care e tonul momentului în literatură?

Adrian Duță

Într-o notă cât se poate de optimistă, vreau să cred că vocea literaturii actuale este cea a alterității, chiar dacă și asta e un mod destul de simplist de a privi lucrurile. Asta pentru că se întâmplă foarte multe lucruri în literatura de acum. Proza la care am reușit eu să ajung se îndreaptă în toate direcțiile și sunt convins că proza la care nu am reușit (încă) să ajung mi-ar putea slăbi și mai tare următoarele argumente.

Nu cred că proza confesivă și cea subiectivă s-au epuizat încă, cel puțin nu în literatura română sau în literatura scrisă în limbi care au produs mai puține lucrări care au ajuns să fie cunoscute.

Primul instinct, judecând după lecturile recente, mai ales cele venite din și popularizate în spațiul anglofon, ar fi să spun că proza profund subiectivă (până la punctul de a deveni neplăcută, greu de citit) a devenit norma, sau că literatura în momentul de față încearcă doar să stârnească reacții de moment, că apelează la sensibilitățile cititorului pentru a-l dezgusta, emoționa sau, de cele mai multe ori, pentru a-l șoca.

Atâta timp cât romanul comunică ceva, caracterul șocant nu mi se pare un lucru rău. Să luăm spre exemplu *Lapvona* sau *Un an de liniște și relaxare*, sau chiar colecția de povești încă netradusă în română, *Homesick for Another World* ale Ottessei Moshfegh; romanul *Boy Parts* al Elizei Clark sau *I'm a Fan* al autoarei Sheena Patel. Ar fi înșut să reducem asemenea lucrări la capacitatea lor de a

șoca, chestiunea trebuie privită din cel puțin două puncte de vedere: este șocantă pentru a atrage atenția sau este șocantă pentru că ne provoacă să privim ceva ce nu vrem să vedem?

Cel mai des este vorba o combinație între cele două, iar ceea ce nu vrem să privim sau să acceptăm sunt adesea experiențele viscerale ale unor autoare, ale unor personaje feminine, ale unor minorități etnice, marginalizate, sau care provin din culturi pe care nu vrem să le ascultăm / discutăm, care nu se încadrează într-un canon dictat de o majoritatea masculină și care de cele mai multe ori se revoltă în fața acestuia și a imaginii pe care a stabilit-o drept normă

pentru feminitate și personajul feminin. Vedem asta în vanitatea dusă la extrem a personajului Ottessei Moshfegh în cel mai popular roman al ei, în violența de care este capabilă protagonista Elizei Clark care-și teazaurizează bărbații pe care-i fotografiază în *Boy Parts*, în obsesia protagonistei din *I'm a Fan* care, în mod inconștient perpetuează aceleași comportamente dictate de patriarhat care stau la baza suferinței ei.

Un lucru care ar putea fi reproșat romanului confesiv este, de multe ori, lipsa poveștii în sine, atunci când întreaga atenție este îndreptată asupra reacției naratorului față de lumea exterioară care rămâne neschimbată. Amitav Ghosh transformă

această îndepărtare a omului contemporan de mit, tradiție și poveste în nucleul romanului *Insula armelor*, tradus și în română în 2023, împletind în același timp în poveste și fire narrative de o mare importanță și actualitate politică. Am găsit în literatura neerlandeză nenumărate exemple de romane speculative care gândesc soluții fictive, pseudo-științifice pentru stări sau probleme înrădăcinate în realitate: Hanna Bervoets găsește o soluție aproape SF, pentru anxietate în *Fuzzie* și propune foarte verosimile experimente biologice în *Ivanov* care pot salva vieți; Alma Mathijssen, într-o manieră ceva mai apropiată de absurd, consideră transformarea într-un câine drept o posibilă soluție pentru o inimă frântă, în romanul cu același titlu sugestiv *Nu vreau să fiu un câine*, tradus recent și în română. Aceeași putere de imaginație vine și din partea Hanyei Yanagihara, pentru care crearea unor istorii, trecuti și culturi alternative ocupă uneori o poziție mai privilegiată decât narațiunea în sine, în romane precum *Spre paradis*.

Un lucru pe care îl au în comun scrierea literară și fantasy-uleste rescrierea, un exercițiu de imaginație pe o bază literară existentă. A fost un procedeu de mare importanță în postmodernism, este în continuare și astăzi. Avem aici exemple de ficțiune istorică precum *James* al lui Percival Everett și nenumărate rescrieri mitologice (*Cântul lui Ahile*, *Circe*).

Lakmal

Vlad Pasencu

Lakmal și-a dorit dintotdeauna un loc al lui, acasă, în Mabima. O căsuță cu un petec de pământ pe care să-l cultive și o grădină în care Rashmika, fiica lui, să se poată zbengui în voie. Înainte de a adormi, obișnuia să vadă o casă înconjurată de flori și un leagăn prins de ramura unui copac, pe care stă ea, răsând cu gura până la urechi, în vreme ce el îi face vânt de la spate. De ceva vreme, însă, imaginea asta îi apare tot mai rar în fața ochilor, ca și cum izvorul aceluia vis a secat în cele din urmă. Pentru a plăti

agenția de recrutare, Lakmal a făcut un împrumut la bancă. Ca mecanic, ar fi trebuit să câștige suficient cât să poată plăti din datorie și să trimită și niște bani acasă. Salariul pe care-l primește de la domnul Nicolae, două mii de lei, abia dacă-i ajunge de la o lună la alta.

Când merge la cumpărături, își repetă „doar strictul necesar” ca pe o mantră, în timp ce se apropie de ușa supermarketului. De obicei, mâncarea pe care o pune în coș se află în caserole de plastic cu etichetă galbenă,

pe care scrie ceva în română și dedesubt „-50%”. Înainte de a ajunge la casa de marcat, bărbatul calculează în minte cât urmează să cheltuiască. Când depășește suma stabilită, străbate iarăși tot magazinul și pune înapoi produsele mai scumpe. În urmă cu câteva zile, a luat de pe raft ultimul pachet de cafea din dreptul unei etichete vișinii, care anunța prețul redus. Când a ajuns la casă, și-a dat seama că pe ecranul casieriei nu apărea reducerea și un fior rece i-a străbătut șira spinării la gândul că nu are suficienți

bani în buzunar. Și-a luat inima în dinți:

— *Discount?*

Femeia între două vârste l-a privit nemulțumită pe deasupra ochelarilor cu ramă groasă și l-a întrebat ceva.

— *Discount? On sale? Cheaper?* a repetat el cu un nod în gât.

Casierița a început să gesticuleze și să-i vorbească repezit. O ploaie de cuvinte pe care Lakmal nu le-a înțeles, dar care, din intonația femeii, au sunat ca gloanțele de cauciuc trase în niște protestatari pe care vrei să-i alungi.

asertiunea celui mai important poet

Leonard Matei

poetul a ieșit în stradă/ avea un ciorap descusut/ i se agățase pe la 20 de ani și
 continua
 să se întindă prin grădina publică având toate culorile la vedere/ intra și ieșea din vl
 până plictisea poarta/ iar portarul când a văzut că erau probleme de trafic a început
 să taie și să ducă acasă firele cele mai groase/ după 15 ani mama i-a decedat
 și soția a continuat ea să îndeplinească pulovere din 12 ochiuri (cu același calm
 matern)/
 mama și soția sunt ale portarului/ poetul nu avea mamă și tată/ el doar povestea
 că avea o soție (care deținea și ea o parte din ciorap în mașina de spălat)/
 despre ciorap nu se știe mare lucru/ de unde a apărut să se întindă prin fața
 oamenilor/
 și dacă se va termina/ se va termina când se va termina totul sau va continua să
 curgă
 la marginea patului ca în puținele ore de somn ale poetului/
 (sută la sută bumbac nu e/ colorat doar unde este descusut/ e subțire de vară)
 (de la ploaie acidă se strânge/ se poate face orice și oricum cu el)
 cotidianul independent notează zilnic oscilațiile ciorapului descusut
 în raport cu dolarul lira și aurul/ nec plus ultra/ duminica firul ia pauză sacră/

Și sirenele tac câteodată

Laly Todor

De murit, mor. Da' mor la
mini'acasă. Baba Lena, 97
de ani (Obreja)

(Când șuieratul din plămâni dădu să i se facă tuse, auzi bătăile în ușa. I s-a oprit în gât și-l gâdilă. Încearcă să nu se miște; tusea o reglează din înghițituri. Îl gâdilă și când înghite. Și mai gâdilă ceva în el. Poate gândul că Dumnezeu există și l-a scăpat din nou. Se uită după telefon ca după-o ieșire clandestină, doar din ochi, și imediat îl simte lângă el. Verifică dacă e oprit. Nu e.) „Prost îs.” (Amator.) „Ce pula mea... – egal cu zero. Tot aici veneau sugacii, n-au alte repere. Sau au, da' n-o mai ard p-acolo. Știu ei. Io gâsca. Dracu' mă ține acasă.” („Acasă” este singurul apartament deținut pe numele lui, cumpărat în studenția prelungită, înainte s-o încheie cu drumurile la sârbi. Aducea benzină, țigări, Cipiripi, alcool pur, casete cu Perica Gula, Vida Pavlović, și alte cereri. Toată garda veche din Banat îl știa. Multe primării sudau „țigările lui Mimi”. Avea cel mai bun preț. Avea și el băieții lui.) „Să mor io, țigările lui Mimi te vindecă. Uită-te și tu, nici flegme nu mai am.”

(Alte bătăi: cu patru degete în loc de două. Din umăr, nu din încheietură. Deja nu mai aveau de ce să se ascundă: „e teatru ieftin”. Ei știau, și el știa, cumva, – în genul moartea vine oricum – că la un moment dat se va încheia – dar nu așa devreme. Toți cunoscuții știau că va veni ziua asta. Frații lui. Unii abia așteptau, alții așteptau să urmeze. În momentul asta totul era, cum ar spune-o chiar el, pe față. Își permiteau să deschidă ușa și cu o bombă. Doar s-o deschidă. Să se scape.) „N-are sens cu bomba. Putem și cu frumosul, e căcat pe el.” (Unul – același – dintre cei nouă mai bate o dată din inerție. Se uită la ceilalți.) „Băgăm o țigară? Rămâi tu pe el?”

(Îi aude cum ies. Nu știe ce să creadă. Atât de relaxați de parcă ar fi renunțat.) „N-au cum.”

(Păcatul lui Mimi e că stă la parter.) „Și dacă sar pe geam, sigur îs câțiva jos în stare să-mi țină și scara... nu suntem copii... Da' ce pula mea le-am făcut, mă? Am fost băiat.” (Rămâne încremenit în aceeași întrebare deschizând toate sertarele minții și nimic nu-l ajută. N-a jignit pe nimeni, s-a dat bine cu toată lumea, a făcut cadouri, a deschis uși, s-a strecurat, nu s-a frecat, a cărat genți, și-a plătit datoriile, s-a rîscat pentru toți în stânga și-n dreapta, toți sunt frații lui, toți îl respectă, toți, să mor, nu văd unu care să nu...) „Că n-am mai făcut nimic, mă? D-ai-a? C-am vrut să-mi văd de-ale mele, să stau și io cu mine?” (Mimi ia totul personal. Nu știe ce i se întâmplă. E o conspirație. Și chiar i se întâmplă.)

(Caută pachetul de țigări. E lângă telefon. Ia o țigară, o aprinde și trage un singur fum. Primul niciodată în piept. O lasă în scrumieră și se ridică încet, mai lent decât fumul albăstrui. Se uită în jur și nu știe de ce. Portițe de scăpare. Reflexe. Ar vrea să gândească ceva, să nu mai fie liniștea asta.) „În liniștea asta se aude tot.” (Aude sunetul metalic tipic ușii din casa scării. Se apleacă făcând ochi mari în întuneric să-și ia țigara. Trage adânc de două ori. Vrea să iasă ușor dintre canapea și măsuță. Nu apucă.) „Hai, mă, Mișu, ce dracu'?, la cum te știu m-așteptam să te văd deja la ușa. Cu bagaje cu tot.” „Mișu...” (Doar tatăl său îi spunea așa, până să moară când avea el nouă ani. Într-adevăr, avea rude care l-au auzit pe tatăl lui numindu-l astfel, dar nimeni niciodată în afara de el nu i-a spus

asa.) „Ce pula mea?...” „Ce-ai de nu vorbești? Ți-ai dat glonț? Te aud cum respiri, idiotule.” (Trage trei fumuri lipite și-și simte scrotul strângându-i-se într-o bilă de sticlă gata oricând să se spargă din interior. Scrumul adunat începe să se curbeze. Îi e frică să lovească filtrul. Nu vrea.) „Pică oricum. Și ea se stinge singură.” „Bine, termină-ți țigara. Și noi am fumato pe-a noastră. E dreptul tău, nu?” „De unde morții lor...” „Păcat de ușa. Atât zic. Or să intre toți boscheții să te fure. Imediat se află.” (Teroare AMG în turbinele lui Mimi. L-a lovit unde-l doare. Unde îl mai doare. Și pornește.) „Din casa mea, să fure din casa mea, din munca mea pe cărca mea și obrazu' meu... Da' și dacă ies... Îmi iauăștia tot. Decât să ia ăia...” (Mimi mai are fulgerări de conștientizare acută. Ca acum. Un licăr rece i-a pătruns în viziunea periferică. L-a lovit în inima creierului, cum spunea el. S-a speriat, dar a înțeles până să treacă spaima. Trebuia să coopereze.) „Tre' să-mi joc rolu'. N-am de ales.”

(Țigara era un penis flasc, neputincios, pregătit oricând de castrarea sacrificială. Dar aceasta se prelungește pentru a-și spori intensitatea. Mimi își ridică privirea spre lustra acum-mandală-acum-spirală, înalță mâna dreaptă și imediat o coboară, apropiind din încheietură, yoghinic-teatral, de parc-ar ști că e văzut, filtrul țigării de buze. Trage din el abia-atingându-l, mai mult aer decât tutun. Sugea din nimic. Din nimic îi ies toate. Simte cum trupul i se apleacă din ce în ce mai în spate, cu încetinitorul, de

parcă Agent Smith ar încerca să-l împuște. Privește filtrul de aproape, pare ros de șoareci, și-l strânge. Scrumul din ochi l-a adus la realitate. Se îndreaptă brusc.) „'mi-aș p...” (Acestea au fost ultimele lui momente de libertate.)

(Poate o disociere de propriul corp, de propria realitate palpabil-vizibilă. Poate un refuz. Sau poate, din nou, Dumnezeu care-i mai oferea momente fadice de prezență extrasenzorială. Nu era o problemă să creadă ce se întâmplă – că vocea și bătăile în ușa sunt reale sau cum, contorsionistic și, de fapt, dubios, a atins canapeaua cu ceafa stând în picioare. Doar nu putea crede că i se întâmplă lui.) „Fix acu', în pula mea, când stau și io fain...” (Când îi e lumea mai dragă, când chiar simte că s-a desprins puțin din afacerile politice care-i constituie existența.) „C-am vrut să-mi văd și io de mine...” (Deși a realizat necesitatea cooperării, fapt deloc greu pentru el, nu poate realiza că acesta este sfârșitul.) „Sfârșitu-i când vrea Dumnezeu, nu voi.” (La fel strigă, abia perceptibil din cauza gâtului uscat, spre ușa pe care o vede dublă în capătul livingului open space.) „Ce-are ăsta, mă?” (Unul, cel care ascultă, îi transmite superiorului.) „...” (Pufnește din nas de parc-ar urma un râs ironic cu urme de scârbă. Nu urmează. E nevoie de răbdare ca să răzi astfel.) „Retardatule, uiți unde trăiești? În Grădina Maicii Domnului, aici Dumnezeu și-a lăsat treaba în seama unei muieri, ca mă-ta moartă care te-a făcut, și nici una, nici alta nu-i aici. Unde-i Dumnezeu?, nu-l interesează buruienile din Grădina mă-tii. Noi suntem grădinarii, prostule.” (Mimi a auzit totul suspect de clar, de parcă vocea-i vorbea în căști. Confuzia i s-a accentuat recunoscând maniera de a articula cuvintele. Și el vorbea așa. Pe toți i-am învățat vrăjeala.)

integral în versiunea online

Viața religioasă în hainele secularizării

Dragoș-Andrei Preutescu

Dimensiunea religioasă a vieții sociale este astăzi studiată din perspectiva secularizării. Secularizarea, cea care construiește, odată cu dezvoltarea inteligenței artificiale, a noilor forme de politică, a diversității culturale și a conflictelor sociale, tendințe diverse de receptare a religiei, în spațiul public, dar și în cel privat. Suntem invadați astăzi de tot felul de mistici, care pretind că sunt creștini, dar de fapt ei practică un insensibil joc al secularizării, al mesianismului, un „sacru instrumentalizat politic” (Sebastian Fitzek). Cazul MAGA în SUA, în frunte cu Donald Trump și al lui Călin Georgescu în România, sunt fenomene ce în această tendință trebuie analizate. Putem spune că ceremonia de deschidere de la Jocurile Olimpice de la Paris de anul trecut a fost o cinstită imagine despre laicitate, în comparație cu cei care se camuflează ca fiind creștini, trimiși cu destin providențial. Preferăm jocul cinstit, decât cel duplicitar și nefast binelui uman.

Știm deja că formula „secolul XXI va fi unul religios sau nu va fi deloc”, a fost discutată în amănunt, dar nu putem să nu remarcăm că acest secol XXI poate fi religios, dar în formele lui secularizate. Temele secularizării fac să rămână vii ideile unui om religios prin natura sa. În această complexitate socială a secularizării, cu toate imaginile cunoscute sau încă necunoscute, apare *desecularizarea*, chiar o „revrăjire” a lumii. Doar că această „revrăjire” devine mai pestriță în practica religioasă. Și toate acestea sunt evaluate și redată de studii la nivel mondial (foarte multe) asupra religiozității și a numărului de practicanți religioși, ceea ce denotă interesul pentru viitorul vieții religioase. Din contră, a gândi că secolul XXI nu va fi

unul religios este mai periculos, iar a trata secularizarea în notă religioasă este o formă de salvare dintr-o astfel de posibilitate. Dar de ce ne interesează atât de mult să nu „moară religia”, să rămână un număr impresionant de oameni angrenați în activități religioase? Aceasta este o întrebare la care mai căutăm răspuns, pentru că de altfel observăm că a rămâne forțați în sfera religiozității pentru că e în natura omului să fie apropiat de sacru dă naștere fundamentalismelor, pe care le considerăm deosebit de periculoase. De ce „soluția ar fi investirea tehnologiei moderne și structurilor sociale existente în lumea occidentală cu un *sens religios*”?

„Întâlnirea cu alteritatea religioasă” este studiată într-o nouă carte a profesorului Nicu Gavriluță, *Secularizarea și camuflările sacrului* (Editura Polirom, 2025), care încearcă să analizeze dimensiunea secularizării și să apere sacral din gândirea și practica umană. Autorul este un cunoscător și practicant al vieții religioase, care a reușit să pună în valoare idei și teorii despre ce anume este *Homo magicus*, *Homo religiosus*, *mentalități și practici religioase*. Un bun cunoscător al scrierilor lui Ioan Petru Culianu și Mircea Eliade, ce se dovedește atent și îndreptățit să teoretizeze despre „revitalizarea religioasă” din viața socială. De altfel, o altă carte scrisă de profesorul Nicu Gavriluță, *Noile religii seculare. Corectitudine politică, tehnologiile viitorului și transumanismul*, face remarcată această tendință a *revitalizării* cu toate formele ei hibride. De asemenea, recomandăm cartea (celor interesați de subiect, nu neapărat specialiști ai domeniului) *America religioasă, Europa seculară? O temă și variațiuni* de Peter Berger, Grace Davie, Effie

Fokas, pentru care profesorul Nicu Gavriluță a scris o prefață și vine să completeze excelent unele din ideile dumnealui.

Cartea evită să discute despre unele sensuri ale secularizării sau să le recunoască. Nu suntem de acord când afirmă că laureați ai premiului Nobel sau oameni de știință recunoscuți nu pot pretinde că știu ceva despre teologie, filosofie sau istoria religiilor, „iar unii dintre ei nu au «organ» metafizic să surprindă misterul și inefabilul din viața lui *Homo religiosus*” (p. 83). Este o raportare greșită la ideea de cunoaștere socială că specialiștii din științele exacte ar ști mai puțin despre cele sacre și nevăzute. Din contră, observăm încă de la începutul cărții că profesorul Nicu Gavriluță oferă exemple din fizica cuantică pentru a explica anumite tendințe ale secularizării sau forme de activitate religioasă prin *interconexiune cuantică* (Niels Bohr). Ar fi fost important ca autorul să mențină mai bine un echilibru al ideilor pro și contra vieții religioase, pentru că am observat tendința de a apăra rezultatele unor cercetări care susțin doar o parte a adevărului din ceea ce înseamnă raportul față de religiozitate și ideea de credință. Chiar o mică adversitate față de Vestul secularizat,

unde cercetările din domeniu nu simt aportul religios în viața oamenilor, îl scot din context.

O altă intenție a profesorului Nicu Gavriluță este să apere sacral de cei care îl contextualizează greșit. „Așadar, sacral provoacă imense așteptări sociale și personale. La limită, el tinde să acopere și să justifice totul. Dă seama de ceea ce este cu adevărat important în viața omului.” (p. 103) Doar că astăzi „ceea ce este cu adevărat important în viața omului” poate fi și educația, și cultura și tehnologia. De ce nu ar fi? Pentru noi, dacă ar fi să contrabalansăm cu ceva importanța sacrului, aceea ar fi educația. Educație care ține la fel de mult de cunoaștere socială, de mister, de invizibil chiar, de iubirea pentru oameni. Din punctul nostru de vedere, mare parte a populației înțelege factorul religios, îl recunoaște, dar se delimitează de practicile lui pentru că nu mai văd nicio valoare socială în acestea. Este adevărat, sacral oferă omului stări naturale ale fricii, ale suferinței, ale sărăciei, ale experiențelor mistice, spirituale. Este sacral ceva rațional? Sensul existenței poate fi complet doar prin raportare la sacru?

integral în versiunea online

Alegeri tăcute

Petre Nechita

Cele mai dificile alegeri se fac în sinea fiecărei persoane. Mai temperez puțin din orgoliul care mă face să dau verdicte, și adaug: așa cred. Cum nu simt că-i de-ajuns, virez către exemplul personal.

Pentru mine, cele mai grele alegeri se duc în sinea mea. Mi-e dificil, de pildă, să aleg gândurile pe care să le ignor. Spinul acela care mi s-a împlântat în creier la muncă și care mă tot sfredelește și eu îi dau importanță, tot revin la el și-l transform într-o pădure de pari înfiți în ființa mea. Știu cât de ușor ar fi să-i văd lipsa de substanță. Dar alegerea asta e grea.

Alta ține de cheful nebun de a-i arăta vreunui cât de deștept sunt, impulsul de a scoate replici biciuitoare pe bandă rulantă, pumni metaforici în mutra adversarului. Alegerea a doua e bunul-simț, dar e una alunecoasă, îți scapă printre degete. Tot metaforic vorbind.

Și câte altele: să aleg să păstrez scena asta în care câinele prins cu lesa de gratiile unui magazin de cartier latră și se smucește cu disperare și teamă, în timp ce fix lângă el, un bețiv măsoară filozofic un chiștoc? Să-i recitesc acum pe Joyce, Maupassant, Gide și Faulkner? Sau lecturile

importante pentru un om sunt doar personale, așa că n-are rost să caut rețete literare, fie ele doar fișe de lectură?! Să ignor prăpastia care mi se cascadează în memoria scurtă, a zilei, să aleg să nu bag în seamă ora care dispare pur și simplu, în timp ce vreun gest, un cuvânt, o grimasă de o secundă ajung să mă obsedeze și să ocupe spațiul altor ore întregi?

Și-apoi alegerea cea mai clară: să trăiesc acum, în prezent, să mă smulg dintre buruienile grijilor viitoare. Fericirea e o alegere. Și e evidentă. Doar că-i atât de greu să optez pentru ea.

Da, alegerile dificile sunt cele tăcute, din interior. Alegerea de a-ți educa mintea, de pildă. Cred că în primul rând părinții ar trebui să învețe și abia apoi să dea lecții copiilor. Și-o spun în calitate de tată, de fiu care-și iubește și își respectă părinții. Nu încerc să desființez o generație, nu vreau să rescru reguli. Nici să produc maculatură motivațională. Dar e o alegere importantă să te cunoști pe tine însuși. Și pare simplă, la îndemână, ba chiar logică. Dar cât de puțini o fac... Și ce grea e!

Nici n-a lătrat

Victor Popescu

Se făceau nouă zile de când mă ascundeam în mansarda mătușii Anca. Știam că nu era corect să o pun în pericol așa, însă mai știam și că dacă aș fi rămas în oraș, urma să fiu săltat sau mai rău. Cu o săptămână înainte, văzusem online înregistrări și postări despre cum începuseră să umble din bloc în bloc, din casă în casă, luând la rând fiecare străduță, și să marcheze cu un S ușile celor care erau indezirabili. Mă speriasem încă de când se apucaseră să facă listele cu extremiști. În ziua în care mi-am găsit ușa de la garsonieră însemnată, am știut că trebuie să fug din București. N-am așteptat. Mi-am pus câteva haine în rucsac, am luat laptopul cu mine, am închis tot și m-am urcat în primul autobuz. Paranoic cum eram în clipele alea, m-am gândit că nu e înțelept să mă duc direct la mătușa, așa că am coborât mai repede, în Cozieni, și am așteptat undeva la marginea satului. Nu m-am întâlnit cu prea mulți oameni pe drum și oricum acolo

nu mă știa așa multă lume. Cum s-a lăsat seara, am luat-o pe jos spre casa mătușii, care era în satul de lângă.

Expresia ei când s-a trezit cu mine la ușa din spate mi-a spus tot ce trebuia să știu. Era și speriată, dar și bucuroasă că mă vedea. Mi-a făcut patul în mansardă, unde înainte fusese dormitorul verișoarei mele, Dorina, care era plecată de câțiva ani în Spania. Se măritase acolo și locuia într-un sătuc de pe lângă Cordoba. Ultima oară când vorbisem cu ea îmi mărturisise că nu e fericită. Nici mătușa mea nu era fericită, nu de când divorțase și ajunsese să locuiască singură, doar ea și Leu, câinele bătrân legat în spațele curții. Când am sărit gardul în curte, a apucat să latre de două ori înainte să-și dea seama că sunt eu și să înceapă să schelălăie ca milogul, doar doar să pun mâna pe el.

— Nu ieși, indiferent cel Ai înțeles?, îmi zisese mătușa în prima seară. Și nici să nu te apropii de fereastră, da? Că

dacă tragem draperiile, ăștia imediat încep să bârfească.

— Da, nicio problemă. Numai de uitat pe geam nu-mi arde acum.

— Bine. Te las să dormi! Și zici că nu vrei să mănânci?

— Nu, nu, sunt prea obosit. Vreau doar să dorm liniștit o noapte.

— Bine, tu știi! Hai, vorbim mâine dimineață!

— Ah, și... îmi pare rău! Că am venit aici.

— Iar vorbește gura fără tine?! Taci și culcă-te acolo. Vorbim mâine!

Probabil nu credea că regret cu adevărat, dar eram sincer. Îmi părea rău că o puneam și pe ea să riște, mai ales că, deși venisem noaptea, nu eram chiar sigur că nu mă văzuse nimeni. Că eram pe listele alea care circulau pe net, știam sigur. O colegă de la școala unde predam îmi trimisese o captură de ecran de pe un grup de Telegram. O listă cu extremiști de stânga, neo-marxiști, trădători și așa mai

departe. Eram și eu acolo. Că aveam cel puțin câțiva vecini în gărzile patriotice, iarăși eram sigur. Mai mult, erau unii dintre cei care oricum nu mă suportau și ar fi fost bucuroși să mă rețină sau poate să-mi spargă capul pe vreo bordură și să mă lase acolo.

Imaginea care mă bântuise în ultimele săptămâni m-a chinuit și în serile petrecute în mansarda mătușii. Cu vreo două luni în urmă, într-o dimineață, deschisese televizorul ca să văd imaginea unui băiat întins pe trotuarul de lângă universitatea de arhitectură. Fusesse bătut de mai mulți indivizi și lăsat acolo. Probabil îl ochiseră pentru că avea părul vopsit. El a fost primul. Au urmat și alții, alergați pe străzi, bătuiți în scara de bloc sau reținuți pentru nimic. Însă de ei am aflat doar de pe net. La TV li s-a interzis să mai dea vreo știre despre asta.

Tot ce trebuia comunicat era că trădătorii sunt căutați și neutralizați. Până să văd imaginea aia, însă, nu-mi dădusem seama că eram cu adevărat în pericol.

— Ești inconștient, dar nu ne băga și pe noi, îmi zisese Emil. Pe mine chiar nu mă interesează chestiile astea.

— Stai liniștit, că oricum nu-i doare în cur de lași ca tine, i-am răspuns și am plecat.

Ne adunasem în apartamentul lui Emil să petrecem împreună cu câțiva prieteni, să mimăm voia bună, dacă altceva nu se putea. Cineva menționa că ar încerca să plece din țară. Emil îi răspunsese că nu mai are nicio șansă acum. Închiseseră granițele.

— Dar dacă vrei să riști, zise Emil, treaba ta! Și oricum, n-are sens să mai vorbim de asta. Dacă fiecare își vede de-ale lui, o să fie ok, adăugă el.

Îl știam de mai bine de patru ani și totuși nu-l recunoșteam. N-am rezistat să nu mă cert cu el. Poate că el mi-a desenat S-ul pe ușă, cine știe. Poate și el era, fără să știm, în vreo gardă patriotică. După ce se întâmplase în doar câteva săptămâni, nici nu știai cine mai e cu ei și

cine nu. În prima duminică la mătușă-mea, m-a trezit dis de dimineață să-mi spună că se duce la biserică. Dacă lipsea, ea care mergea de trei ori pe săptămână, sigur ar fi început să întrebe unii și alții.

— Și primarul, îmi zise ea, e fanatic de-al lor.

Așa că am rămas singur în casă. De când ajunsesem, nu mai intrasem pe net, telefonul îl închiseseam și toate informațiile mele veneau de la TV, unde se vomitau doar mesajele lor. Fără să-mi dau seama, am adormit și m-am trezit cu o sperietură când am auzit ușa din spate trântită. Am coborât precaut și mi-a venit sufletul la loc când am văzut-o pe mătușă în bucătărie.

— Ce-ai? Să nu zici că te-ai speriat!, râse ea.

— Ba da. Adormisem. Prostul ăsta din spate nici n-a lătrat! Dacă era altcineva...

— Cum să mă latre? Nu eu îi dau să mănânce?! Atâta-i trebuie, zise cu un zâmbet.

În după-amiaza aia, am mâncat cea mai bună ciorbă de perișoare, apoi am stat să povestim. Ne-am amintit de ai mei, de bunică-mea care mă crescuse după ce ei plecaseră din țară. Erau prea tineri când

mama a rămas însărcinată, și nici nu voiau, nici nu știau cum să mă crească. Așa că m-au pasat bunicii. Când ea s-a stins, am ajuns la mătușă Anca. Eram în primul an de liceu, Dorina mai avea un pic și-l termina. Și era atât de frumoasă! La un moment dat, mătușă se întoarse spre mine și mă întrebă:

— Și ce-o să faci, acum? Ți-a trebuit ție politică!

— Dar n-am făcut politică! A fost un protest. Atât. Abia dacă am fost treizeci de oameni. Zici că trăim într-o țară de lași, zici că nimeni...

— Păi, dacă le e frică? Ție nu ți-e frică? Dacă aveai copii, ce făceai?! Așa, e ușor să zici!

— Așa o fi, nu știu... O să mă gândesc ce să fac. Poate trec granița pe undeva. Dar nici nu știu pe unde aș putea.

— Hai, mai stai și o să vedem. S-or mai liniști după o vreme.

Priveam grinzile care traversau tavanul, fără să pot adormi, și mă gândeam ce gânduri i-or fi trecut și Dorinei prin minte în toate nopțile în care privea același lucru. Oare chiar în momentul acela ce-o fi făcând? Poate dormea liniștită lângă soțul ei sau poate făceau dragoste. Sau poate privea

tavanul, fără să poată adormi, și se gândea la ce făceam eu oare în același moment. Am zâmbit dându-mi seama că nici după atâția ani nu-mi trecuse îndrăgosteala asta bizară. Fugisem de niște fanatici, mă ascundeam în casa mătușii și totuși mă gândeam la tâmpenii.

Peste câteva zile, miercuri, am luat masa mai târziu decât de obicei. Pe seară, mătușă Anca a plecat la biserică. M-am urcat în mansarda mea, căci de-acum deja mă obișnuisem cu ideea asta, și m-am întors la scris. Ca să-mi ocup totuși mintea cu ceva, mă apucasem să descriu într-un caiet evenimentele din ultimele luni. Cu cât scriam mai mult, cu atât mi se părea că ceea ce trăiam nu era real. Părea că drumurile se bifurcaseră și realitatea o luase pe o altă cărare, iar noi ne adânceam în grotesc.

M-am ridicat când am auzit ușa din spate și am coborât la mătușă. Nu era nimeni în bucătărie. Nici nu mi-am dat seama când am primit lovitura în cap. Am picat pe podea cu un zgomet pe care doar ei l-au auzit. În vâjăiul care îmi zdrobea creierul, am reușit să mă agăț doar de atât: prostul ăla din spate nici n-a lătrat...

Revelator

Cristian D. Ene

Aseară-aveai ochii-așa vii,
Că totul din juru-mi părea o mișcătoare
Fotografie, în care eu
Eram și rama, și hârtia
Fotosensibilă, dar privirea rămânea acolo,
În ei, ca soarele la linia orizontului,
Nehotărâtă:
Să răsară?
Să apună?
Să se strângă colac într-o vopsea de ulei
De culoarea luminii
Și să lase viața trecutului, iar
Nemișcarea să cuprindă
Sufletul meu ce înoată în
Iodura de argint a
Gândului tău neîmpărtășit

Alegerile mele

Andra Rotaru

Când am început să mă iau mai în serios, aveam vreo 13 ani și țineam un fel de jurnal poetic. L-a descoperit Arina, sora mea, și a lăsat acolo, în mijlocul unui text scris de mine, un citat din *Dorul-dor* de Lucian Blaga: „Cel mai adânc dintre doruri e dorul-dor”.

Acela care n-are amintire și nici speranță, dorul-dor”.

Peste ani am descoperit cât de mult m-a influențat acel gest. Atât în *Tribar* (editura Nemira, 2018), cât și în cartea la care lucrez acum, folosesc citate din autorii care mă inspiră, ca un

fel de trepid care îmi stabilizează imaginile și îmi continuă propriile idei.

Lyn Hejinian scria în cartea ei *My life*: “You put two things next to each other they start resembling each other.” Alegerile mele țin de experiențele pe care mi le oferă cărțile. Am în general pe birou cărți pe care le citesc în paralel, în funcție de locul în care am ajuns cu structurarea personajelor sau a spațiilor, a atmosferei despre care scriu.

Dacă ar fi să aleg o carte care m-a năcut și a cărei

alegere mi-a influențat scrisul, în ultimii ani, aceea ar fi *Vara în care mama a avut ochii verzi*. Urmată imediat de *Grădina de sticlă*. În acea perioadă, în care scrisul Tatianeii Țibuleac crea și trezea niște limbafe în propriul meu scris, am fost fericită. Uitasem cum e să îți placă

o carte atât de mult, și o lungă perioadă de timp după aceea nimic nu a mai putut crea experiențe literare atât de complexe. Apoi, încet, încet m-au purtat în limbajul și teritoriile lor Daniel Kehlmann, Friederike Mayröcker și Jón Kalman Stefánsson.

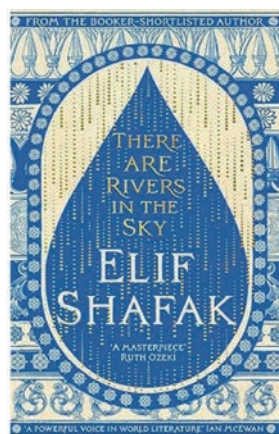
Un nou roman semnat de Elif Shafak

Emma Lăcraru Neamțu

Elif Shafak - *There Are Rivers in the Sky* Viking, Penguin Random House, 2024

Poveștile pe care Elif Shafak le scrie sunt ancorate atât în experiența sa de viață, cât și în convingerile sale politice, sociale și religioase. Cel mai recent roman pe care l-a publicat Elif Shafak, în engleză este *There Are Rivers In The Sky*, aduce din nou o naratoare prezentă în viața personajelor, mijloc de recompensă sau de pedeapsă, martor al istoriei și victimă a acțiunilor omului, obiect de studiu și păstrătoare a memoriei colective: „Apa ține minte. Numai oamenii uită” (p. 18).

Zaleekhah este ca apa, incapabilă de a se stabili undeva, trăind pe o casă-barcă la malul Tamisei. Alcătuirea însăși a romanului urmează un model acvatic: toate firele narative se revarsă, asemeni unor afluenți, în povestea principală, a apei și a unui ținut – Mesopotamia – ce trece prin diferite forme de potop, cu oameni care devin

victime ale istoriei arbitrare. Există trei astfel de povești, dislocate, a lui King Arthur of the Sewers and Slums, a lui Narin și a Zaleekhah, precedate de o poveste introductivă, a lui Ashurbanipal, în care se află sursa tuturor evenimentelor viitoare, aparent fără legătură între ele, fapt ce pune în evidență modelul narativ menționat. Elementele de continuitate sunt Mesopotamia, fluviile Tigru și Tamisa, *lamassu*, cartea despre Ninive, tableta antică din lapislazuli care conține poemul lui Ghilgameș și care stărnește imaginația lui Arthur, culoarea albastru, yazidi, dar, mai ales, tema esențială a romanului,

anume nevoia de empatie și de toleranță între oameni.

Un element aparte al cărții este potopul ce apare în Biblie, dar, mai ales, în cultura orală a popoarelor din Orientul Mijlociu. Alături de cartea despre Ninive pe care o vede în biblioteca directorului de școală și pe care o citește mai târziu la angajatorii săi, casa de editură Bradbury&Evans, de *lamassu* și de poemul lui Ghilgameș, posibilitatea atestării unui potop cu mult înaintea celui biblic îl determină pe Arthur să descifreze caracterele cuneiforme și să întreprindă călătoriile care îi vor schimba viața, în Mesopotamia, în explorările arheologice. Potopului antic, de apă, îi corespunde „potopul de secetă”, provocat de distrugerile oamenilor, ale istoriei, din contemporaneitate, apoi „potopul uitării”, ce acoperă mareața Ninive și verdea Mesopotamie, dar și „potopul indiferenței”, al morții, al sclaviei și al intoleranței, pe care îl aduce organizația ISIS în regiune. De aceea, sentimentul cel mai persistent în urma lecturii

primului capitol al cărții este ironia istoriei, fiindcă cititorul și naratorul impersonal, aflați în prezentul scrierii și al lecturii, știu ce se alege de ambițiile atotputernicului rege, precum și neputința de a te împotrivi destinului implacabil, care își menține cursul, asemeni apelor potopului ce acoperă totul în calea lor.

Dacă arta de a povesti și vocea povestitorului nu sunt la fel de vechi precum apa, sunt totuși la fel de vechi precum omul, reprezentând așadar o înțelepciune din negura timpului, ce precedă cu mult cuvântul scris, față de care are mai multă putere, pentru că ajunge la toți oamenii, nu întâmplător asociată cu arta de a vindeca natural, cu plante, sau cu arta de a vedea viitorul: Nisaba antică, Leila și Besma contemporană, nepoata celei din urmă, împart de fapt aceeași artă arhaică a poveștii, cu empatie și responsabilitate, dincolo de limitele temporale, pentru că, din punct de vedere al spațiului (cultural) aparțin Mesopotamiei străbătute de Tigru.

0 întrebare, mai multe răspunsuri

Modelul confesiv, proza subiectivă - par epuizate. Care crezi că e tonul momentului în literatură? Ce mutații estetice crezi că va suporta literatura de mâine? Crezi că va mai exista literatură?

Ileana Marin

Modelul confesiv nu este epuizat; doar își schimbă formatul. Cred că ne vom explora curând un nou tip de subiectivitate, informată de inteligența artificială, dacă se poate spune asta. Deja platformele generative pot emula stiluri și concepe intrigi în funcție de descrierea „autorului”. Literatura electronică, un gen încă neexperimentat de scriitorii români, a combinat creativitatea literară cu tehnologia propunând noi forme de crearea a sensului dincolo de cuvânt. Multimedialitatea digitală oferă o expansiune a mijloacelor de creare / generare a pluralității de sens. Literatură va exista întotdeauna, indiferent de formatul în care va fi prezentată cititorilor: ca text tipărit, ca pdf, sau ca hypertext. Invocându-l pe Friedrich Kittler, teoretician

media german, pot spune că nici un mediu nou nu va duce la anihilarea mediilor vechi. Toate mediile, deci și toate tipurile de literatură vor rezista. Ceea ce probabil se va schimba este disponibilitatea cititorilor față de unele dintre ele.

Petre Nechita

Literatura n-o să dispară și nici n-o să fie diluată de alte mijloace. Literatura o să reziste (cred și sper) prin întoarcerea la origini. Povestea o să fie pusă din nou în centrul acestei arte, n-o să mai reprezinte doar un appendice. Logoreea, parada cuvintelor, neînțelesul ca mască a geniului închiptuit o să migreze spre periferie. Valul AI o să urgenteze asta. Calculatoarele care scanează la secundă scenarii și romane

polișiste o să scuipe pe bandă rulantă scenete captivante, zaharisite, dar bune pentru consumul de masă. Iar scriitorii vor fi nevoiți să facă, din nou, din poveste un scop în sine, să captiveze prin ce au de spus cu adevărat. Adică prin umanitatea și lipsa granițelor când vine vorba de visare. Iar literatura o să fie oaza de omenesc în universul robotizării și-al automatizării. Căci puterea de a povesti e dovada că ești om. Cred și sper.

Scenarii

Daniela Petrosel

Într-adevăr, se prea poate ca modelul prozei confesive să nu mai fie unul dominant, deși există numeroase mecanisme de camuflare a confesiunii într-o scriitură realist-obiectivă, centrată pe eveniment. Dar este explicabilă această diminuare a nevoii de a exhiba trăirea, mai ales că proza confesivă presupune exacerbarea unui eu ce încearcă să se înțeleagă, dezvoltând implicit o complicată relație cu timpul. Astfel, locuirea într-un timp ce se dilată permitea ființei să intre pe sinuoase spirale ale dezintegrării și recompunerii unei identități autoscopice, arsenalul trăirilor consolidând arheologii ale eului. Or, în zilele noastre, eu-l pare să fi obosit – confirmând

clar, după 100 de ani, ce-i drept, verdictul dur al futuriștilor –, pare să-și fi pierdut rolul de coagulant literar, sub asaltul imperativelor colective și al protezărilor tehnologice. *Compresia timp-spațiu* despre care vorbeau inclusiv teoreticienii Postmodernismului (David Harvey, *The Condition of Postmodernity*) duce spre o estetică a simultaneității, în care nivelurile temporale ce structurau ființa se dizolvă în tirania prezentului perpetuu. Subiectivitatea se reinventează drept statistică,

unicitatea caută reprezentativitatea, iar dilemele hermeneutice se mută la polul interogațiilor ideologice, ilustrative fiind în acest sens și mutațiile din zona teoriilor critice.

E greu de anticipat cum va fi literatura de mâine, înțelegând prin *mâine*, să zicem, următorii 50 de ani. Ea va fi, ca și până acum, aceeași și de fiecare dată alta, și va oferi un spațiu de dezbatere pentru problemele lumii de mâine, care vor fi, în același timp, absolut noi și foarte vechi. Da, știu cum sună acest răspuns, dar rezumă paradoxurile literaturii, prinsă între inovație și tradiție, între *defamiliarizare* și *topos*. Am bănuiala că provocările viitorului nu vor fi atât

estetice, cât etice, tocmai de aceea va fi nevoie de texte ce sacrifică ceva din farmecul gratuității, asumându-și o mai accentuată funcție socială. Sper să fie o literatură ce nu se complăce într-o insularitate ruptă de dilemele post-omului, și, refuzând tezismul, dar fiind angajată, să scaneze în mod repetat o lume ce are destule zone de comportament atipic. La fel de bine, dincolo de aceste scenarii umane, poate literatura de mâine va fi ce vor spune algoritmii că mai este *literatura*. Sau poate nu va fi nimic din toate astea, doar mașinile viitorului afișând o digitală uimire că au fost cândva oameni ce produceau ceva atât de vag precum literatura.

Irén Arsene Máté

Marius Nica

Irén Arsene Máté iese adeseori pe la Grădina Icoanei, se oprește pe la cafenelele de la Teatrul Bulandra, întotdeauna purtând o eșarfă spumoasă, care fâlfâie în urma ei, iar la un momnt dat se transformă în ninsoare de vară. Dacă vedeți că ninge și e luna mai, să știți că Iren scrie, învăluită în fulgi de zăpadă. Și sunt și eu pe-acolo, tolănit lângă ceașcă ori holbându-mă la cine trece pe-acolo.

Dragă Irén Arsene Máté, ce secvență de literatură îți vine în minte când te gândești la luna mai? Există cărți, filme, scriitori care se potrivesc acestei luni?

M-am născut în luna mai, așa că pentru mine are o vibrație specială, aproape magică. Este o lună a înfloririi, are miros de salcâmi și tei, apoi de bujori și lăcrămioare, spre final de iarbă cosită. Mierlele cântă triluri când crapă de ziuă și pe înserate, prin grădină trec primii fluturi. Toată natura freamătă. Din literatură, îmi vine în minte începutul din „În căutarea timpului pierdut” – acel parfum evanescent care trezește lumi dispărute. Sau, mai aproape de noi, „Pădurea norvegiană” a lui Murakami – cu acea melancolie suspendată, specifică primăverii târzii, ale unei veri care abia începe să pâlpâie la orizont. Mai e și Bucureștiul lunii mai – de o frumusețe neliniștitoare, cu trotuare încă umede de ploaie și bătrâne doamne care încă mai citesc romane franțuzești prin parcuri.

În cinema, aș numi Primăvara, vară, toamnă, iarnă... și iar primăvara, acel film coreean

subtil despre ciclicitate — ca o metaforă a lunii mai. E perioada în care realitatea pare mai permeabilă, granițele dintre lume și poveste s-ar fluidiza pentru o clipă.

Dintre cărțile pe care le-ai editat există niște titluri de top. Care sunt ele? Cu ce carte dintre cele editate de tine la Curtea Veche ai petrecut cel mai mult timp? Ce eveniment de lansare editoare e de pus în album? Ce scriitori ai vrea să ajungă în portofoliul editurii voastre?

Alegerea și editarea titlurilor noastre este o muncă laborioasă și urmăresc cărțile și după ce ajung între coperti pe raft. Fiecare carte este o poveste, nu doar în conținut, ci și în parcursul ei editorial. La Curtea Veche Publishing am avut privilegiul de a lucra cu autori mari și de a alege cărți care au devenit repere. Cărți care au depășeșit limitele unui tiraj obișnuit și în felul acesta au deschis o conversație națională între cititori. Volumele dedicate educației alternative au influențat mii de cititori. Colecția mea de suflet este prima noastră colecție: „Cărți cheie”. Cartea cu care am petrecut cel mai mult timp? Nu știu să o numesc, probabil una amplă și cu o construcție editorială migăloasă — acolo unde cuvintele trebuie să informeze, dar și să respire.

Un eveniment de lansare de pus în album? Au fost mai multe evenimente speciale. Lansările albumelor cu participarea familiei regale au fost toate fără egal. Prima apariție a Regelui Mihai la o lansare de carte — a fost emoționant și istoric. La Ateneul Român au fost aplaudați de o sală arhiplină, Orhan Pamuk, Mihail Siskin, Gabor

Maté. Ne-a vizitat editura Nádas Péter, Esterhazi Péter, Ester Perel, Robert T. Kyiosaki și mulți alții.

Cât despre autori pe care mi-aș dori să îi avem în portofoliu... lista e lungă. Dar dacă ar fi să aleg spontan, mi-ar plăcea să-l publicăm Bulgakov, Truman Capote, Yoko Ogawa.

Zilele trecute ne-am întâlnit în Cișmigiu. Stăteai pe o bancă și scriai ceva într-un notes. La plecare ai lăsat acolo o pagină pe care scria: „și-a făcut bagajul și-a părăsit camera de hotel, așteptându-se ca în stradă să găsească mașina pe care o comandase. Dar, surpriză...” Bineînțeles, mor de curiozitate să aflu cine o aștepta pe femeia asta în stradă, ce i s-a întâmplat ori măcar cum o cheamă...

Ah, da... pagina aceea uitată n-a fost uitată de fapt, ci mai degrabă lăsată intenționat, ca o cheie de poveste pe care s-o găsească cineva dispus să o continue sau măcar să o citească. Am multe fragmente disperate pe foițe sau pagini întregi, lăsate te miri unde, fără să ajungă parte dintr-un întreg.

Prietena mea din liceu a ieșit din hotel fără să se grăbească. Îi sunase telefonul cu zece minute

înainte și vocea care-i spusese „coboară, e timpul” nu era al unui șofer de la Uber. O aștepta o mașină neagră, veche, cu tapițerie de catifea și un miros vag de iasomie. La volan era un bărbat pe care nu-l mai văzuse de șapte ani — cel care îi trimisese cândva o carte poștală cu un aeroplan și un vers din Rilke.

Anke nu s-a mirat. Era genul de bărbat care apărea din senin și dispărea apoi tot cu un cu firesc de parcă urma a doua zi o altă întâlnire. Dar treceau luni, acum ani până să dea un semn. Era una din acele zile când acele de zile rare când primăvara întârzie cu bună știință, iar aleile din Cișmigiu par trase direct dintr-un roman pe care încă nu l-ai scris, dar simți că l-ai trăit.

Un top al prozatorilor preferați, modelele tale scriitoricești? Ce scriitor a însemnat mult pentru tine? De la care ai învățat lucruri demne de reținut?

Am iubit întotdeauna scriitorii care reușesc să creeze lumi în care să te rătăcești cu plăcere și să ieși altfel. Pe primul loc îl plasez Italo Calvino — pentru jocul intelectual, dar și pentru poezia frazei lui. Apoi, Marguerite Yourcenar, pentru rigoaarea și forța cu care reconstituie

trecutul ca pe o cameră încă locuită. Nu pot să nu-l menționez pe Gabriel García Márquez, care a adus mitul în viața de zi cu zi fără să-i piardă aura.

Din literatura română sunt legată de autorii contemporani cu care lucrez sau pe care îi citesc cu admirație, Răzvan Petrescu, George Cornilă, Demény Péter, Tudor Octavian... De la fiecare scriitor poți învăța: uneori despre construcție, alteori despre tăcere, despre ceea ce nu se spune și tocmai de aceea rămâne.

Modelul confesiv, proza subiectivă – par epuizate. Care crezi că e tonul momentului în literatură? Ce mutații estetice crezi că va suporta literatura de mâine? Crezi că va mai exista literatură? Dar cărți în format tradițional?

Literatura nu dispare — se transformă. Tonul momentului pare să fie unul al lucidității, dar și al hibridării: ficțiune amestecată cu document, confesiune transformată în artefact, realitatea remixată. Se scrie mult despre memorie, dar nu neapărat într-o cheie intimistă, ci mai degrabă ca o reconstrucție culturală.

Cred că viitorul apropiat aduce literaturii o dublă provocare: păstrarea autenticității

într-o lume saturată de conținut și găsirea unei noi muzici narrative, care să rezoneze cu un cititor tot mai mobil, mai grăbit și mai obosit.

Vor exista și în continuare cărți pe hârtie — nu doar ca obiect de lectură, ci ca formă de rezistență, ca gest asumat de a ieși din fluxul continuu al ecranului. Atingerea hârtiei, mirosul cernelii, acel zgomot discret al filei întoarse — sunt ritualuri care nu dispar ușor.

Iar literatura... va exista atât timp cât va exista nevoia de sens. De poveste. De altceva decât știrea de azi sau comentariul de pe rețea. Cărțile vor rămâne — poate în forme noi, dar cu acea tăcere fertilă între rânduri, pe care niciun ecran nu o poate reproduce.

Ce accesorii vestimentare preferi? Dar personajele tale? Ce obiect îți vine în minte când te gândești la literatura clasică?

Îmi plac lucrurile simple, delicate, care au o mică poveste — toate astea poartă mai mult decât stil, poartă timp și amintire. Nădas Péter, marele scriitor maghiar, într-o vizită la București, mi-a spus că persoanele cele mai elegante sunt cele care poartă haine și accesorii potrivite cu evenimentul la care participă, nici mai mult, nici mai

puțin. M-a numit printre acestea și pe mine. Așadar, prefer accesorii potrivite și adesea deloc.

Poate de aceea și personajele pe care le imaginez (când le imaginez) au mereu asupra lor un obiect misterios: un ac de păr, sau o pereche de mănuși negre, cu degete puțin prea lungi, pantofi cu tocul potrivit de înalt, nimicuri pe care le aleg înainte de plecare.

Când mă gândesc la literatura clasică, îmi apare în minte un toc de scris cu rezervor și o foaie de sugativă pătată cu cernelă. Poate și pentru că primul roman clasic pe care l-am citit avea acea pagină de gardă pe care bunica scrisese o dedicație cu toc și o caligrafie aproape solemnă. Un obiect fragil, dar cu greutate. Ca literatura bună.

Dar îmi vin imediat în minte și imagini din filmele regizate după romane clasice celebre.

Cum e recentul roman al lui Demény Péter? Ce ți-a plăcut? Cât de mulțumitor e ca roman de încheiere a trilogiei? Ce pasaj ți-a rămas în minte?

Romanul lui Demény Péter are acea densitate rară, în care fiecare frază pare să ascundă un detaliu esențial. Ca final de diptic, funcționează impecabil — nu doar închide un cerc, ci îl redeschide într-o altă

direcție, una reflexivă, aproape metafizică.

Mi-a plăcut în mod special felul în care vocea narativă a evoluat — de la observația tăioasă la o formă de melancolie activă, în care introspecția nu mai e un refugiu, ci un act de reconstrucție.

O idee care mi-a rămas în minte e aceasta: nu întotdeauna ai nevoie de o hartă ca să nu te pierzi. Uneori, știi exact unde ești — și tocmai asta te îngrozește. E o replică care nu ține doar de personaj, ci pare scrisă pentru noi toți, cei care navigăm printre lumi și căutăm sens, chiar și atunci când pare că totul e așezat.

Ce proiecte ai? Ce scrii? Ce-ai vrea să scrii? Cu ce personaj te afli în minte?

În minte îmi stă de ceva vreme un personaj pe care îl simt aproape: un bărbat în vârstă, care reface din memorie viața dispărută al unui unchi plecat în America în anii '40 și omorât în 1961 după ce a declarat apropiaților intenția lui de a reveni acasă.

Ce-aș vrea să scriu? O carte despre așteptare. Despre lucrurile care nu se întâmplă, dar lasă urme. Și despre cum, uneori, cele mai bune povești încep exact acolo unde credeam că s-a tras cortina.

Freddie

Mark Ward

Din volumul *Nightlight* (editura Salmon Poetry, Cliffs of Mother, County Clare, Irlanda, 2023)

Traducere din engleză de **Paul-Daniel Golban**

Mark Ward este autorul plachetelor de poezie *Circumference* (2018), *Carcass* (2020), *Faultlines* (2022) și *HIKE* (2022). Volumul de poezie *Nightlight* (2023) reprezintă debutul său în poezie. Este fondatorul revistei *Impossible Archetype* (înființată în martie 2017), dedicată poeziei LGBT+.

îmi amintesc
că aveam 8 ani
singur în sufragerie
și știrile
oamenii ziceau
că ai murit.
am suspinat,
nu înțelegeam cuvântul
'SIDA'
dar am simțit ochii lor
prin ecran
și am plâns
de parcă viața
urma să mă ucidă pe mine.

Horele morților

Narcisa Știucă

Multe sunt tradițiile pe care ciclul pascal le-a angrenat sau înglobat în timp: unele, purtătoare de vestigii rituale al căror sens fie ca a fost uitat fie răstălmăcit, altele, cu valențe sociale, ludice chiar, contribuind la conturarea identității locale și a coeziunii comunitare. De fapt, plasându-se la cumpăna anotimpurilor, în preajma echinocțiului de primăvară și în plin ciclu vegetațional, prăznuirea Învierii Mântuitorului evocă deodată cu darul divin adus umanității revigorarea soarelui și victoria luminii asupra întinericului, renașterea naturii și miracolul germinației. Dacă ar fi să figurez o axă, aceasta ar indica două unități complementare ale Lumii reprezentate în tradițiile orale: sus și jos, deasupra și dedesubtul ființei noastre. Ambele ne sunt prielnice și ne ocrotesc, atât lumea supranaturală – cu bolta stăpânită de aștri și de puterile abia bănuite ale tărilor cerești – cât și cea subpământeană – acolo de unde izvorăsc apele vii și se cuibăresc bogățiile, unde semințele plămădesc recolta viitoare și unde străbunii își află ultimul leagăn, cel de veci. De aceea una dintre cele mai surprinzătoare credințe este aceea că, la marile sărbători, dar mai ales de Paști, cerurile și adâncurile comunică, se deschid către lumea profană.

Una dintre tradițiile care sintetizează aceste adevăruri

mitice păstrate încă în mentalul colectiv este *hora de pomană* din Romaniți. Spre deosebire de restul arealului – care cuprinde estul Banatului, toate județele Olteniei dar și multe localități de dincolo de Dunăre, în nord-estul Serbiei și în regiunea Vidin – în care hora de pomană se dă/se face la „lepădarea doliului” sau „deşelitul” într-o zi de sărbătoare aleasă de familie, în zona Romanaiților este un rit postfunerar compensatoriu, o nuntă postumă. Accentuez asupra faptului că în societatea tradițională românească moartea este concepută ca un dat firesc numai dacă omul „și-a trăit traiul” adică a parcurs un apreciable șir de ani, a beneficiat ritual de trecerea de la o vârstă la alta și de la un statut la altul iar sfârșitul nu a fost unul violent, care să sfideze „scrisa” (ursita sau soarta). Orice știrbire a acestui model încadrează părăsirea Lumii ca „moarte fără de rând” (nefirească) și impune rituri suplimentare, compensatorii, simulacre rituale, în general, un comportament riguros și o prelungire a perioadei postfunerare.

Grija principală a comunității și familiei se concentrează asupra asigurării separării complete de „Lumea de aici (dincoace)” și integrării armonioase în „cea de dincolo”. Orice omisiune sau imprecizie rituală atrage după sine – conform

credințelor populare – nu doar dezechilibrul individual (priebergirea și neodihna perpetuă a sufletului neîmpăcat), ci chiar pe cel macrosocial (amenințarea cu molime și infertilitate, chiar moarte).

Complexele manifestări cutumiere la care am asistat în urmă cu două decenii în câteva localități din județul Olt sunt rezultatul unei aglutinări rituale: ofrandele necesare împăcării sufletului unui tânăr nelumit (necăsătorit) sunt plasate într-un scenariu nupțial răsturnat, iar dansul capătă sensuri sociale, fiind potențat de ritual dar și de contextul festiv solemn. Adaugă că dansul – numit tradițional „joc” – și cadrul performării lui – numit tradițional „hora/jocul satului” – apar în manifestările funerare drept concretizări ale unui comportament arhaic: *petrecerea mortului*. Cele două sensuri ale cuvântului se împletesc: „petrecere” - „conducerea cuiva pe un drum” (în cazul

acesta, spre Lumea de dincolo) și „distracție, agapă, banchet” – încifrează atitudinea comunității în fața morții. Prin urmare, a juca și a se juca în proximitatea și pentru decedat este un act de bunăcuviință purtător al unei semnificații magico-rituale.

Fundamentul mitico-filosofic – pe care l-am identificat și în cazul *horei de pomană* – este acela că, în starea sa incertă, „numinoasă”, aflat pe pragul dintre dincoace și dincolo, defunctul trebuie să aibă parte de tot ceea ce va pierde prin desprinderea sa definitivă de existență. Valențele ritual-ceremoniale ale dansului au fost înregistrate până de curând pe întreg teritoriul românesc, omisiunea lui fiind de neconceput în scenariul înmormântării-nuntă. Este vorba despre petrecerea cu dans de la priveghiul tinerilor decedați, dansul în fața bisericii în timpul slujbei (simetric „horei din răspântie” executată la nuntă) și hora în jurul mormântului.

un dumnezeu al zilelor suspendate

Mina Decu

dacă m-aș fi întors spre tine atunci
ce rău și-ar fi schimbat cursul
ce rău ar fi coborât peste lume
ce nou născuți ar fi fost uciși pentru a salva
ce
am rămas neclintită
ai rămas tot acolo
dacă ai fi escaladat trupul meu atunci
ce refugiați ar fi uitat drumul spre casă

ce anaconde și-ar fi retras strânsoarea
ce păduri ar fi fost scutite de focurile
cui
sunt ani de atunci
o zi a trecut
îți vorbesc de parcă ai fi o divinitate despre care nu știu că există
doar cineva necunoscut mă mai poate scoate din pielea minții mele acum
fie el chiar și zeu
un dumnezeu al zilelor suspendate în confuzie aflate pe buza întâmplării

Arta alegerii

Ligia Pârvulescu

Toată viața e alcătuită din alegeri. În ceea ce mă privește, alegerile, bune sau rele, le-am făcut fără să pun prea mult în balanță alternativele. Nu am înțeles niciodată pe deplin persoanele precum bunica mea, care ies la masă la restaurant și petrec un sfert de oră în fața meniului, nehotărându-se ce vor. Pe de altă parte, în fața unor alegeri importante în fața cărora am fost pusă, am stat și m-am gândit destul de mult. Ca de exemplu atunci când mi s-a propus, prin locul de muncă la care eram, să plec să fac facultatea în Marea Britanie și apoi să mă întorc să predau în țară. Sau când, la un alt loc de muncă, mi s-a propus să plec să lucrez în Statele Unite. Sau când am ales dacă să mă căsătoresc sau nu. De fiecare dată m-am gândit destul de mult. Nu știu dacă alegerile au fost potrivite sau nu în mod rațional. Am văzut alternative, simulări a ceea ce ar fi însemnat parcursul vieții mele dacă aș fi ales în acel/acele alt/e fel/uri. Destine alternative. Care poate se desfășoară chiar acum, pe măsură ce scriu, în universuri paralele.

Știu deci ce înseamnă să gândești mult atunci când faci o alegere. Din acest punct de vedere înțeleg procesul și etapele - dar nu am ajuns vreodată la performanța bunicii mele, de a sta un sfert de oră cu un meniu de mâncare în față și să nu știu ce vreau să mănânc. Poate voi ajunge vreodată - dar cred că asta ar fi rezultatul unor alegeri pe care le voi face în viitor și care mă vor construi în acel gen de persoană. Aceste persoane au admirația mea - pentru că au dus arta alegerii

la un nivel neobișnuit: sunt genul de persoane care probabil își trăiesc majoritatea timpului vieții lor filosofând despre ceea ce trăiesc. Arta alegerii implică un grad destul de mare din a observa structura inefabilă a vieții - mai degrabă decât a o trăi. Totuși, momentele de fericire rămân cele în care nu alegi, sau alegi foarte repede, intuitiv. Să alegi gustul de înghețată care știi că-ți place. Să alegi un gust nou de înghețată ca să afli cum e. Să decizi repede să experimentezi. Să

savurezi momentul pe care ai ales să-l savurezi, fără să filosofezi ante sau post-factum. Să te bucuri de el. Și să alegi să ai prieteni care-ți seamănă, dar și prieteni care diferă de tine. Să știi că alegi și să știi ca prin alegerile tale să-ți înfrumusezezi momentele de zi cu zi ale vieții. Și să te bucuri de compania celor care, în fața unui meniu, stau multe minute.

În cele din urmă, nu cred că am ales vreodată greșit în legătură cu nimic. Pentru că am ales așa cum trebuia să aleg pentru etapa din viață în care mă aflu, ca să pot să învăț ceea ce am avut de învățat. Și lucrurile se vor desfășura la fel în continuare. Iar după ce termin de scris aici, pentru că deja a venit timpul (destul de) cald pentru a avea un pretext (de parcă aș avea nevoie) să mănânc desertul meu preferat, voi mânca o înghețată cu aromă de mango. Pentru că știu că-mi place. Și deja am ales că o să încerc și o înghețată cu aromă de colivă - ca preview al ultimei etape (sper că plasată destul de mult în viitor) a vieții. Pentru că e o aromă pe n-am încercat-o niciodată.

Un eveniment neașteptat...

Bondrea Alisa și Merk Patrick (clasa a IX-a)

Nu știam de unde să încep având în vedere că nu aveam cale liberă - încă era agitație în rândul profesorilor, iar poliția nu plecase, așadar am hotărât să mă ascund puțin la parter, pentru a nu fi descoperit. Holurile de la parter erau complet în beznă, iar gândul că criminalul se afla în libertate mă făcea să mă cutremur. Putea fi oriunde: într-o sală de clasă, într-un laborator, undeva în întuneric, pândindu-mă, gata să îmi dea lovitura fatală

sau cine știe... putea fi chiar în spatele meu, chiar acum. Cu toate astea, nu m-am lăsat cuprins de frică, oarecum. Dintr-o dată, BUM! Toate becurile s-au stins, iar eu, fără să știu ce să fac și fără să am pe cineva alături de mine, m-am panicat și m-am ascuns în laboratorul de biologie, unde, bineînțeles, era pregătită o broască într-un borcan și un bisturiu pe catedră, pentru o disecție cât se poate de corectă. Știam că este o activitate practică, dar

în momentele astea tot ce îmi doream să găsesc era un bisturiu. L-am luat cu mine, deoarece poate aveam nevoie de el și în același timp nu doream să ajungă în mâinile altcuiva. Apoi, m-am pus într-o bancă și am așteptat - curentul tot nu venise.

TROP TROP TROP. Niște pași! În acel moment, am realizat că polițiștii, cel puțin așa credeam eu, veneau să verifice parterul. Trebuia să o tulesc de aici, iar cea mai rapidă cale

era geamul. Am sărit pe geam și am alergat prin curte, în timp ce în urma mea se zărea fasciculul de lumină de la lanterna, ipotetic vorbind, a polițiștilor. Afară începuse să se înnozeze și încet-încet să se și întunece. În timp ce alergam disperat spre a găsi o nouă intrare în colegiu, m-am împiedicat de ceva și am căzut la pământ. Când observ ce era, rămân fără suflare, gata-gata să urlu - un cadavru.

Pietonul aerului: între oroarea de vid și beatitudinea atemporală

Ana Ionesei

Spectacolul *Pietonul aerului*, regizat de Gábor Tompa la Teatrul Național „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, expune marile întrebări ale histrionului existențial Eugène Ionesco, în costume și decoruri colorate, iar nonșalanța perseverentă a dialogurilor interminabile despre moarte și lumea de dincolo pot duce cu ușurință în eroare spiritele grave și obtuze. La fel ca și în *Cântărețea cheală* (1950), în *Pietonul aerului* (1962) Ionesco explorează indisociabilitatea dintre automatismele limbajului și ale comportamentului uman, respectiv substituirea comunicării dintre ființe cu simulelele de vitalitate și normalitate, asigurate de ceea ce Heidegger numește impersonalul se (*Das Man*), maladia care amenință autenticitatea Dasein-ului.

Pietonul aerului debutează cu panorama idilică a cetățenilor care se delectează cu plimbarea duminicală, schimbând amabilități despre vremea splendidă și copiii lor mai mult sau mai puțin bine crescuți. Totul e prea frumos pentru a fi adevărat, și de altfel chiar acesta e punctul crucial în care se trădează geniul ionescian: totul e prea frumos fiindcă este adevărat într-o lume a visului, menită să fagociteze cotidianul. Într-un text intitulat *Experiența teatrului*, Ionesco își mărturisea exasperarea față de „realitatea concretă materială, sărăcită, golită, mărginită” și „realitatea închipuirii”, iar teatrul său probează demontarea abisului dintre cele două realități și construirea unei punți solide, accesibile prin poezie și filosofie. Interviu pe care se străduie să i-l ia ziaristul englez (Cristian Grosu) domnului Bérenger (Matei Rotaru), instalat într-o casă minusculă, destinată mai curând patruipedelor decât bipezilor înzestrați cu rațiune, redă explicit debusolarea unui nihilist neclintit, ajuns la convingerea viscerală că nu are nimic

de spus, așadar nici de scris. Bérenger este copleșit de complexitatea realului și de faptul că literatura nu posedă tensiunea vieții. Discuția precipitată dintre Bérenger și ziaristul englez frizează toate nuanțele tragicomice ale absurdului și are o valoare programatică, întrucât reprezintă traducerea sub formă dramatică a dilemelor exprimate de către Ionesco însuși în textul menționat anterior.

Existența familiei Bérenger este tulburată de vestea că tatăl doamnei Bérenger (Anca Hanu), este încă în viață, ceea ce provoacă indignarea Angajatului de la Pompe Funebre (Dan Chiorean), un veritabil doctor de ciumă, echipat cu mască și sicriu portabil. Lipsit de compasiune și incapabil să gândească dincolo de interesele financiare ale companiei, cioclul amenință familia Bérenger cu un scandal monstru, invocând neplăcerile aferente de comandării înmormântării. Apariția unui trecător din Anti-Lume (Cătălin Codreanu) obligă această societate majoritar manierată și rezonabilă să se confrunte cu interogații ce țin atât de domeniul fizicii, cât și de cel al metafizicii. Bérenger, în ciuda nihilismului său cronic, este primul care îmbrățișează existența concretă a individului care a trecut de partea cealaltă a unui zid

invizibil și totodată transparent. O surpriză și mai mare se produce atunci când Bérenger, cuprins de bucurie, sfidând gravitația și limitările realității, începe să zboare. Fiecare martor se grăbește să emită o părere, alimentată de locurile comune, prejudecățile, defectele și carențele proprii. Primul englez (Mihai-Florian Nițu) crede că nu e cine știe ce, al doilea englez (Miron Maxim) și John Bull (Radu Lărgeanu) pretind că bucuria nu trebuie exprimată, iar ziaristul susține că omul prezentului e dezechilibrat, iar mișcările excentrice ale lui Bérenger ar putea indica o nouă epidemie. Însă Bérenger plutește mai departe, întâi deasupra ierburilor, apoi deasupra pomilor, în timp ce ține prelegeri despre necesitatea zborului, socotind-o la fel de indispensabilă ca respirația. Din nou, Bérenger dă glas convingerii arzătoare enunțate de Ionesco în prima parte din *Experiența teatrului*: „Nu sunt un vrăjmaș al închipuirii. Ba am și socotit întotdeauna că adevărul plăsmuirii este mai adânc, mai încărcat de înțeles decât realitatea zilnică... Adevărul nostru se află în visele noastre, în închipuire; totul, clipă de clipă, întărește afirmația aceasta.

Rămasă singură într-o țară străină, doamna Bérenger este bântuită de coșmaruri și halucinații, ba chiar și de spectrul propriei fiice, Marthe (Diana-Ioana Licu). Aceasta din urmă își sfătuiește mama să-și iubească semenii, spre a desființa infernul, parafrazând vorbele părintelui Zosima din *Frații Karamazov*: „Ce este iadul? (...) E suferința de a nu mai putea să iubești.”

Revelațiile lui Bérenger în urma expediției în Anti-Lume sunt devastatoare, astfel că, atunci când în cele din urmă se întoarce printre ai săi, el mărturisește că „dincolo” nu sunt decât pustiuri de flăcări înfruntând pustiuri

de gheață și abisuri nesfârșite. Parabola zborului din *Pietonul aerului* este un ecou al concepției platoniciene asupra cunoașterii ca reamintire, trimițând la dialogurile *Menon* și *Phaidon*.

Bérenger revine pe pământ înspăimântat de peisajele apocaliptice traversate, ceea ce îl instigă la o meditație amară asupra instinctului distructiv uman.

integral în versiunea online

Revista aparține
Asociației Creatorilor de
Ficțiune (ACF)

<https://asociatia-creatorilor-de-fictiune.ro>

Bulevardul Bălcescu,
nr. 7, ap. 3
București.

Producție: Oscar Print
Distribuție: Librăriile Cărturești
și Librăriile Humanitas

© Ficțiunea

R E D A C Ț I A

Director: Șerban PAVLU.

REDACTORI:

Petre NECHITA,
Alina BAKO
Marius NICA
Adriana IRIMESCU,
Ciprian HANDRU,
Paul-Daniel GOLBAN,
Bianca ZBARCEA,
Codruț RADU.

CONSULTANȚI:

Cătălin D. CONSTANTIN,
Doina RUȘTI,
Ileana MARIN,
Cristina BOGDAN,
Cătrinel POPA,
Enrique NOGUERAS,
Emanuela ILIE,
Roberto MERLO,
Sebastián TEILLIER.

<https://fictiunea.ro>
e-mail: contact@fictiunea.ro

PREȚ: 10 lei

ISSN 2821 – 7985
ISSN-L 2821 – 7985

